BÜTÜN İLÂN ve REKLÂMLARINIZ için

BASIN İLÂN KURUMU

224384
224385

CAĞALOĞLU_TÜRK OCAĞI CAD.

H.U.

(Basın: 12679 — 7)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ŞUBAT 1962

İÇİNDEKİLER

Mükrimin Halil Yinanç ve Tarih — Behçet Kemal ÇAĞLAR
Orta Oyunu Üzerine Bazı Sorular — Metin AND
Saz Şairi Hod'lu Hıfzi — Mehmet ÇOKAL
Sinop ve Samsun'da Derlenmiş Atasözleri — M. Şakir ÜLKÜTAŞIR
Kelime Bozulmaları — Mahmut R. GAZİMİHAL
Sorgun Köyü Saklanbaç Oyunu — İsmail Celâl GENÇTÜRK
Edebiyat Tarihi Araştırmaları: Bektaş Abdal — Cahit ÖZTELLİ
Aşık Veca'nın Tarihi Bir Destanı — İbrahim Zeki BURDURLU
Kayseri'den Bir Ağıt: Mustafa'ya Ağıt — Mustafa UZ
Ördek Beleni, Balıklar Dağı ve Evran Efsanesi — Hüsnü YILDIZ
Eski Ramazanlarda Simitler, Pideler, Fodlalar — Refi' Cevad ULUNAY
İşkoç Şatoları — Claire _ Eliane Engel'den M. UYGUNER
Ruhsati'ye Dair — Haşim Nezihi OKAY
Yozgat'ta Yufka, Bazlama ve Düğün Ekmeği — Hasan ÖZBAŞ
Türk Halk Edebiyatında Kıskançlık Temi Örnekleri — Ali TUNÇ
Yurdun Çeşitli Yörelerinden Bilmeceler, Bulmacalar (VIII) — Falk AKÇIN

SAYI: 151

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

12 3 Mart 1962

Sat: Rafet Körüklü

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HINÇER

NO. 161 ŞUBAT 1962 YIL: 13 — CİLT: 7

MÜKRİMİN HALİL YİNANÇ VE TARİH

Yazan: Behçet Kemal ÇAĞLAR

Mükrimin Halil de Yahya Kemal gibi dehasını konuşmalarına koyan büyük Doğulular dan biriydi. O, tarihi anlatmazdı yaşardı ve yaşatırdı. Zamanımıza uysun diye, hatır için, giydiği şapkayı kaşlarına kadar çeker yolunu Alperenlerin tahta kılıcı gibi salladığı bastonuyla bulur, günü gözü görmez, bütün dirliği ile dünle dolaşırdı..

Osmanlı veya İslâm tarihinden bir şey anlatmaya girişti mi, birden o eski savaşçı ve kuruculardan birinin ruhu, sesine, hareketlerine, yüreğinin başına gelir otururdu. Palalaşan kolunun boşlukta açtığı yoldan, kâfir kellesi ve düşman kalesi devirerek Malazgirt'ten Viyanaya kadar soluk soluğa yürümeye koyulurduk..

Şadırvan dergisini çıkardığım günlerde, Lâleli'de oturduğum apartmanın pencerelerinden görünen iki katlı küçük şirin evine sabahları uğrardım. Derse gidecek değilse uzun beyaz entarisini giymiş, bir eski zaman efendisi gibi bir iskemleye bağdaş kurmuş olurdu. Bu duruş, bir yandan da, dört bir tarafı kitaplarla dolu raflardan birine uzanıp bir kitap kapmak için fırsat kollayıp güç toplayan bir beyaz büyük kuş tünemesine de benzerdi.

Onunla böyle konuşmalarımızdan birinde Selçuklularda ana dil şuuru olmamasından duyduğum ezayı dile getirecek olmuştum.

Bam teline dokunduğumun farkında idim Şöyle bir kımıldanmış, hatim indirmeye niyetli bir hâfız gibi diz değiştirmiş ve en metodlu bir Batı bilgini gibi konuşmaya başlamıştı.

"ÇADIRLILAR"

Onbirinci yüzyılda, Malâzgirt zaferiyle açılan kapıdan Anadoluya gelenler Orta Asyanın oturmuş, yerleşmiş, Uygur medeniyetini kurmuş Türkler değildi. Gelenler, göçebeler di. Hangi toplumun hangi çağında olursa olsun, o toplumda istendiği kadar sanat ve ilim dehaları türemiş bulunsun, göçebe parçasında, bir ayrı âlemde yaşayan aşiretinde, ne edebî bir dil vardır, ne gerçek şiir konsepsiyonu, ne de devlet ve kanun dili için gerekli en basit terimler ve kavramlar. Ceddi azamımız Selçuklu Tuğrul Bey. Halifeden kılınç kuşandıktan sonra oturduğu mükellef ziyafet sofrasında, ikram edilen bir cins helvayı, çadırda yemeye alıştığı sarımsaklı yoğurda benzetmiş, tadar tatmaz da; "Ne güzel bir tutmaç! hem de tatlı!" deyivermişti. Ne cömert bir yiğitlik, fakat ne kıt bir görgü. Başbuğ bile işte bu! Okuması, yazması yok. Konuştuğu dil, çadır dili. O halde devlet kurunca bunların kanun dili, tahrirat dili, yazılı edebiyat dili, komşuları içinde en işlenmiş eski bir devlet ve sanat dili olacaktı; çaresiz!.. O halde, Anadoluyu fetheddip bize anayurdumuzu bağışlayanlar için "Akıncıydılar, yiğittiler, amma ne yazık ki ana dillerini unuttular, başka dillerle okuyup

yazdılar" diye hayıflanmamalıyız! Aksine "Akıncıydılar, yiğittiler, üstelik bir de yaratıcı idiler: Çok mahdut kelimeli, yavan bir çadır dilinden iki asırda bir mükemmel edebiyat dili de yarattılar" diye övünmeliyiz!..

Onikinci yüzyılda İrandaki Selçuk devleti yıkılınca oranın bütün düşünürleri ve yazarları Anadolu Selçuklarına sığındılar, acemceyi beraberlerinde getirdiler. Sonra, uğruna başkoyup ülkeler aldıkları iymanın dili de Arapça idi. Harfler, harekeye dayanan Arap yazısının harfleriydi. İşte gelişmeme, gecikme sebepleri. Konuşulan dili olmadığı gibi kâğıda geçirebilecek bir alfabe de yoktu ki!

Bütün bunlara rağmen işte on üçüncü yüzyıl türkçesi:

BİR TÜRKÇE Kİ :

Üç seneyi kendi özünde nuy edin: Evvel, gözün kendü aybundan artuk kimesne aybuna meşgul olmasın.. ve ikinci dilün yaramaz söz söylemesün.. ve üçüncüsü elün Tanrının sevmediği nesneyi tutmasın.. ve dahi üç nesneyü dosta ve düşmana açuk tut: biri kapın açuk olsun, ikinci sorfan açuk olsun, üçüncü yancuğun (kesen) açuk olsun! - Teberistan hükümdarı Kabus'tan çevirme - ve işte 13 üncü yüzyılda Gülşehri'den bir manzum parça:

Alnu açuk gerek bir er kişiye
Kim güneş gibi cihanda ışıya
Dili giybetten bağlu gerek
Sözü şirin ve aşı yağlu gerek.

Bunları hep ezberden okurdu. "Feleknâmeden bu, Feleknameden" diye zikredercesine coşar ve ezberden sayfalarca metin okumaya girişirdi. Sonra, birden bir başka bahse atlardı. Daha dün kaybettiği bir sevgilinin yasını tutar gibi sesi hıçkırıklı, boğazı düğümlenmiş, yutkunarak, Anadolu Selçuklarının çöküş günlerini anlatmaya başlardı. Hanedan muhabbeti çabuk kaybolur, yine milletine ırkına hayranlığı ağır basar, hemen şevke gelip coşardı.

HALK, HALK!

Selçuk İmparatorluğunun dağılışından sonra ortada tek başkan yoktu artık! Her bey kendi başına buyruktu artık! Bunların çoğu da aşiret reisleriydi. Selçuk oğullarının kumandanlarının filân oğulları değil. İmparatorluk zamanında hor görülenlerin evlâtları. İşte meselâ, orduya odun kesip kömür taşıyan Karamanoğlu., Germiyan, Osman, Zülkadir oğulları hep böyle,, bir de büyük çoban reisler: Akkoyunlu, Karakoyunlu.. Hiç biri büyük arazi sahibi değil, sipahî çocuğu değil. Hâlis dağlı! Siteden doğma feodaliteler değil, hep göçebe, aşiretten gelme, dağdan inme beylikler!. Ah o devir! Ne güzel devir. Ne çare yarım kalmış iç savaşlar devri: Acemce konuşan veya yazan kozmopolit - yaban memurdan soğulmuş yerli halk dili ve düşüncesi karşı karşıya!.. Fıkıhtan doğan mütaassıp ve riyâkâr zihniyet le tasavvufun yarattığı müsamahalı ve sanatkâr zihniyet!. Çorak medrese ve engin tekaye!.

Devlet, şehirlerde kayıtsız, şartsız Moğollara teslim olurken aşiret reisleri dağlara çekilip harbediyorlar,, kurtarıcı oluyorlar.. Acemce teslim olanların; Türkçe, kurtarıcıların dili !..

Eski uygarca Orta Asyada kalmış; kendi kaderini yaşayıp gelişmesine devam ediyor. Bu yanda, oğuzca, yahut türkmence türemiş, gelişmiş, şakıyor:

Ağla gözüm ağla gülmezem ayruk
Gönül dosta gider gelmezem ayruk
Ne gam bana bunda bir kez ölürsem
Onda ölüm olmaz ölmezem ayruk
Yanayım aşkına tâ kül olunca
Boyandım rengine solmazam ayruk

ŞEHİR'DE ÖLÜM

Dağdan inen beyler, yine şehirde uysallaşıyorlar, yozlaşıyorlar. Dağlının dili, şehirde Arabın ve Acemin ateşiyle dağlanıyor. Demir kunduraya zarafet uğruna kapatılmış Japon kadını ayağı gibi dümûra uğramaya yüz tutuyor. Biri çıkıp da Süleyman Çelebinin dili ile yüzyıllara hükmedecek bir feryat koparmıyor.

Gel berû ey aşk odûna yânucu
Kendüyû ma'şûka âşık sânucu!

O acayip sivri kafa, o çirkin ve karışık yüz, böyle çoşup konuşurken nasıl güzelleşirdi. Yarabbi! O güdük adam birden bir güzel dev olurdu. Tarih ondan geçer ve bizim yalnız aklımıza sinmekle kalmaz, ateş ateş damarlarımızdan, şimşek şimşek sinirlerimizden geçerdi. Yoksa Kemalin sohbeti yok, Mükrimin Halilin sohbeti yok, Ruşen Eşrefin anıları yok.

Biz, âşıklar, ne haltedeceğiz, Allahım!.

●

T. F. A,'nın notu: 22,12,1961 günü ölen Yinanç, 1898 de Dersim'de Çarsancak'ta doğmuştur. İst, Üni, Ed, Fakültesi Orta Çağ Ord, Profesörü, Millî Mecmua, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, İslâm ve Türk Ansiklopedisinde yazılarını yayınlamış ve kitap halinde şu eserleri çıkmıştır. 1) Düsturname-i Enveri, 2) Anadolunun Fethi, 3) Tanzimattan Meşrutiyete kadar bizde tarihçilik, 4) XII. Asır tarihçileri ve müverrih Âzamî, 5) Feridun Bey Münşeati, 6) Zulkadir Oğulları Tarihi, 7) Fezlekât Ekval El-Ahvar hakkında.

İncelemeler :

ORTA OYUNU ÜZERİNE BAZI SORULAR

Yazan: Metin AND

Türklerin karagöz, kukla gibi cansız meddah gibi tek anlatıcılı sözlü seyirlik oyunları yanında canlı oyuncularla oynanan en belli başlı geleneksel tiyatroları olan orta oyunu üzerine pek çok inceleme yapıldığı halde, gene de bu tiyatro üzerinde karanlık ve cevabı verilmemiş pek çok nokta kalmıştır. Bu sorunların en başında orta oyununun eskiliği geliyor. İncelemeciler arasında belgelerde oyunun kendisinden çok, orta oyunu terimine ilk rasladıkları tarihi önemli tutarak bu tarihi çok yakınlara, diyelim 19. cu yüzyılın ortalarına, 1836 yılına getirenler olduğu gibi, orta oyunu adından yola çıkmayıp, yalnız orta oyunu ve benzeri gösterileri göz önünde tutanlar da türlü zorluk, isteksizlikle bu tarihi ancak 18. ci yüzyılın başlarına kadar götürebiliyorlar.

Gerçekten de orta oyunu adı daha yakın tarihlerde rasladığımız bir terim olduğu halde oyunun kendisi çok eskidir. Bunu benzeri Karagöz ile yaşıt hayatta ondan daha eski görmemek için hiç bir engel yoktur. Tersine belgeler bizi çok eskilere götürebilir. Nitekim Bizans İmparatoru II. Manuel Palaiologos'un 1407 yıllarından daha önce Beyazıt'ın sarayında gördüğü çalgıcılar, kadın erkek şarkıcı takımları yanında **mimus** oyuncusu —ki buna taklitçiler diyebiliriz — takımlarını kardeşine yazdığı bir kitapçıkta anlatıyor. Pek çok belge bu oyunların konularını, nasıl oynandıklarını belirtmemekle beraber gene de bunların varlıklarını bize gösteriyor. Aslında bu eskiliği seyirlik oyunlar arasında bulunan ortak özellikler yolundan bulabiliriz:

1) Taklit en önemli öğeydi. En önemli çatışma ve kişileştirme yöntemiydi. Bu taklit şive, deyiş taklidi, kişiliklerin taklidi olduğu gibi, türlü gerçek ve gerçek dışı hayvanların taklidiydi. Türk Seyirlik Oyunları tarihine bir deneme olan Kırk Gün Kırk Gece adlı kitabımda bu türlü oyunlar üzerine eski yabancı tanıkların anlattıklarına dayanarak örnekler vermiş, özellikle geyik oyununu anlatmıştım. Bunları yerli kaynaklar da destekliyor. Nitekim Abdi 1675 yılındaki şenlikleri anlatırken şöyle söylüyor: "Ejder gibi üç başlı, akrep gibi kuyruklu, geyik gibi boynuzlu, insan ile hayvan beyninde vasıta-i adem yabanı ve ekrad-ı efgani gibi nice müdhik suretler ve buna benzer mehib cimaller ve ucube kıyafetler ile şetaretler gösterip, mehterlerin çalarak..", diyerek bunu doğruluyor.

2) Seyirlik oyunlarda rasladığımız özellik lerden biri de bunlarda dans, müzik, şarkı, şaklabanlığın birbirine karıştırıldığıdır. Tıpkı günümüzün müzikli güldürüleri gibi bunlar yanyana eşit ölçüde yer alıyordu. En çok baş vurulan bir yol da dansçılar düzgün danse derken birtakım bozguncu soytarıların bunların yanısıra onları gülünç bir biçimde taklit etmeleridir. Bu sivri külâhlı, posatçı denilen bir nekreydi, elinde Pişekâr'ınki gibi bir şaşak bulunurdu. Bunlardan başka gene sivri külâhlı gülünç bir takım curcuna dansçıları vardı. Bunları çok eski minyatürlerde, belgelerde buluyoruz. Dansçıların ise orta oyunu içinde bulunan halk danslarından ayrı olarak yakın tarihlere kadar oynamış olduğunu biliyoruz. Nitekim Ruzname-i Ceride-i Havadis'in 1284-1868 tarihli 840 numaralı sayısında Hayali Salih Efendi'nin yönettiği Kanburlar Kolu'nun ilânı verilirken "hünerli rakkaslar" bulunduğu belirtilmektedir. Orta oyununun sahneye aktarılması demek olan Tulûat Tiyatrosu da "kanto" adı altında şarkı ve dans lara geniş ölçüde yer veriyordu.

3) Eski seyirlik oyunları birbirinin içine geçişmişti. Hayal oynatanın meddahlık hokkabazlık edip, orta oyununa çıktığı çok görüldüğü gibi, pek çok seyirlik oyun içinde başka seyirlik oyunlara da yer veriliyordu. Nitekim Karagöz perdesinde küçük bir karagöz perdesi daha kurulup oynatılıyor, canbaz, ortaoyunu gösteriliyordu. Orta oyununda da hokkabaz ve karagöz oynatıldığı oluyordu. Hatta gene sözlü bir seyirlik oyunu olan Hokkabazın söyleşmeleri, nükteleri tıpkı Pişekâr ve Kavuklu'nun söyleşmelerini andırdığı gibi

hokkabazın oyununa başlarken söylediği kalıplaşmış sözleri tıpatıp Pişekâr'ınkine benzer.

Orta oyununun yalnız özellikleri bile başka kanıtların yanısıra eski bir oyun türü gösterir. İş kalıyor incelemecileri şaşırtan orta oyunu adının çözümlenmesine.Bu belki de yeni konulmuş bir addır, ya da belgelere geçmemiş bir eski ad da olabilir. Yeni de olsa, bu oyunun kendisinin yeni olmasını gerektirmez, Orta oyunu en yaygın anlamıyla orta yerde, seyircinin ortasında oynanan bir oyun anlamına gelir. Ancak orta süre bakımından da anlaşılabilir, Ortada, arasında, yani **interlude, intromesso** gibi iki oyun arasına konmuş anlamına da gelebilir. Kelimenin en yaygın anlamı budur, başka anlamlar, daha kesin kanıtlar bulmadıkça bu anlamı benimsemek zorundayız. Ancak burada pek kandırıcılığı olmamakla beraber iki anlam daha akla geliyor.

Bunlardan birincisi orta oyunu ile karagözün, commedia dell'arte ile yakın ilintisinden çıkan anlamdır. İncelemeciler, özellikle Alman incelemeciler eski Yunan ve Bizans mimusunun commedia dell'arte yoluyla Türkiye'ye gelmiş olabileceğini (ya da doğrudan doğruya) ileri sürmüşlerdi. Zaten İtalyan oyuncuları İstanbul'da çok iyi biliniyordu. Olabilir ki Türkler onların oyununa "Arte Oyunu" demişler, ve kendi oyunlarının bu oyuna benzediğini görerek "Arte Oyunu" nu bozarak, değiştirerek "Orta Oyunu" yapmış olabilirler. Zaten İtalyanca'dan pek çok tiyatro terimi dilimize geçmiştir. **Teatro**'dan tiyatro, **prova**'dan prova, **compagnia**'dan kumpanya, **pagliacco**'dan palyaço gibi. Hatta orta oyununun yeri anlamına kullanılan palanga bile İtalyanca'dan hem bir tiyatro terimi olarak kullanılan **palanca**'dan geliyor. Ayrıca paskal ve püskülü'nün de İtalyanca nekre Rasquale, Pasqualino, Pasquino'dan türemiş olduğu düşünülebilir. Sarhoş taklidi olan Matiz da lâtince yaş ayyaş demek olan **madidus**'u düşündürüyor Ancak pek çok orta oyunu terimi **gaco, cud, denilo, balama** gibi çingeneceden geldiği gibi **matiz**'in de çingenece sarhoş demek olan **ma'to**'dan geldiği söylenebilir. Çingeneceden söz açılmışken bir de çingenecede "ortada, arasında" anlamına **maskare** kelimesi var. Acaba çingenece maskare veya maskaralık oyunu Türkçeye çevrilince orta oyunu durumuna gelmiş olamaz mı, sormaya değer.

İkinci anlamda ise Orta kelimesinin Yeniçeri ortalarıyla ilintili olduğu ileriye sürülebilir. Asker ocaklarında orduyu eğlendiren takımların olduğu zaten belinmektedir. Rumeli ve Anadolu Ağası buyruğunda olan 17 Orta Meydan denilen iki bölüğe ayrılıyordu. Bunun da orta oyununun eski adı olan Meydan Oyununu düşündürdüğünü de unutmayalım. Ayrıca Ahi'lerin, Bektaşilerin toplantı yerlerine de Meydan denildiği, Bektaşilerin de 16. cı yüzyılda 99 cu ortaya girdiklerini hatırlamamız gerekir. Bundan başka zenaatçı esnaf, satıcılardan meydana gelen Ordu Esnafı denilen ve ordunun yürüyüşünde onun arkasından gelen bir sınıf vardı. 18. ci yüzyılda bütün zenaatçıların ve satıcıların topunun kendilerini Yeniçeri Ortasından benimsemeleri ve hatta Askeri deyiminin bu çağlarda Müslüman ile eş anlamda oluşu orta oyunu için de böyle bir bağlantının kurulabileceğini hatıra getiriyor. Hatta Evliya Çelebi'nin oyun kollarını anlatırken bunlardan hepsi için değil de bazısı için "bi-silâh ademlerdür" diyerek bunların bazılarının silâhsız olduklarını söylemek zorunluluğunu duyması da gene bu ilintiyi destekliyor. Ayrıca Yeniçerilerin 196 ortası içinden 101 i Cemaat adını alıyordu. Cemaat adı hele 16. cı yüzyılda oyuncu kolları için de kullanılıyordu: Cemaat-i Hayal-i Zılciyan gibi. Bu görüşü destekliyen bir kanıtı Kavuklu Hamdi'nin tanınmış oyunlarından "Bahçe" oyunundaki şu söyleşmede buluyoruz:

Balama — Nasıl demedi, kabuklu Hamdi demedi mi?

Kavuklu — Ulan kulağına kurşun aksın, kavuk başka, kabuk başka, sağır işitmez uydurur derler, sen de onlardan mısın? **(Eliyle başında kavuğu göstererek)** Ulan işte buna kavuk, sana da enayi alık derler. Ben kavuğu giyerek eski yeniçeriler zamanını ve kılığını giyerek oyun halinde o zamanın uygun tuhaflığına bozarak oyun yani şiktan gösterip tezden teşrif buyuran ati mıhteremeyi gül dürüp eylendiriyoruz. Onun için bana Kavuklu, İsmail Efendi'ye Pişekâr derler.

Balama — Şimdi Küçük İsmail efendi pistikar derler?

Kavuklu — Ulan amma da kalın kafalıymışsın, Pişekâr yani önden giden ve arkadakileri sürükleyen demektir.

Görülüyor ki bu söyleşmede hem Kavuklu, hem Pişekâr tanıtılıyor, hem de Yeniçeri-

Saz Şairleri :

HOD'LU HIFZÎ

Yazan: Mehmet ÇOKAL

Hodlu Hıfzî, XIX. yüzyılda yaşamış, fakat bugüne kadar üzerinde tarama yapılmadığı için topluma aksettirilmemiş içli bir halk ve saz şairimizdir. Yapılan araştırmalar neticesinde: 1 cemaziyelâhir 1868 tarihinde ilk olarak Osmanlı İmparatorlu'nda Eyalet teşkilâtı kaldırılıp yerine "Teşkili Vilâyet Nizamnamesi" lerle ilintisi belirtiliyor.

Bir de Yeni Dünya kelimesinin anlamı bir soru olarak karşımıza çıkıyor. "Dükkân" ile "Yeni Dünya" orta oyununun dekor görevini gören belli başlı iki eşyası. Biri dükkânı belirten üzeri masa gbi alçak bir boş çerçeve, ikincisi daha yüksek içi boş paravana gibi bir çerçeveydi, ev yerine geçerdi. Ahmet Kudsi Tecer incelemelerinden birinde eski Bekçi Destanlarına dayanarak Yeni Dünya'ya bir anlam buluyor. Bu destanların birinde Yeni Dünya İstanbul'da yeni evlerin yapıldığı mahallenin adı olarak geçmişken, sonra kinaye olarak orta oyununda evi gösteren dekora konmuş diyor. Gerçekten benimsenecek bir görüş. Ancak bu satırların yazarının da şöyle bir yorumu var: Birçok Orta Oyunu terimlerinin çingeneceden geldiğini belirtmiştim. Çingenecede dükkân kelimesi karşılığı **düyeni**'dir. Orta oyununda çok defa dükkân da yeni dünya biçiminde bir boş çerçevedir, yalnız boyu biraz kısadır. Dükkân anlamına Çingenece **düyeni** kelimesi bozularak ve tersyüz edilerek **yeni dü** (nya) olmuş olamaz mı? Yazıma son verirken geçen yüzyılda yeni dünyanın kullanılışının nasıl tenkit edilmiş olduğu üzerine de bir örnek vereyim. Ruzname-i Ceride-i Havadis'in 1282/1866 tarihli 379 numaralı sayısındaki bir yazıda Zuhuri kollarından Hacı Bekçi'nin, **"ölüleri güldürür ve dirileri güldürmekten öldürür, sanatında mahir ve kelimat-ı udhuke terkip ve ityanına kadir adem"** olduğu belirtildikten sonra, **"öyle mahalle baskını ve zampara oyunu icrasıyla halka ef'ali makduha talim ettirmeye ve sebzevatçı dükkânlarında tavukların kafesten başlarını çıkardıkları gibi sözüm yabana, hane şeklinde kurdukları kümese girip başlarını çıkararak vakitsiz horoz misali ötmeye, çırpınışlarını"** doğru bulmuyor, bu türlü hareketlerin yasak edilmesini ileri sürüyor.

kabul edilince; merkezi Batum olan Lâzistan Sancağı Trabzon Vilâyetine, Çoruh'un diğer bölgeleri ile şairin köyü olan Yukarı Hod'da 1870 de kurulan "Kiskim" kazası vasıtasiyle Erzurum Viâyetinin merkez Sancağına bağlanmıştı. (1)

Tarihlerimizde 93 harbi (1293) diye geçen, 1877 - 78 Osmanlı — Rus harbi sonunda imzalanan 3 Mart 1878 tarihli Ayastafonos (Yeşilköy) muahedesi ile Rusların bizden istediği bir milyar dörtyüzbin ruble (Rus parası) harp tazminatı karşılığı olarak Batum, Ardahan, Kars'la beraber Artvin (Çoruh) de Rusya'ya verilince şairin köyü Hod da Ruslara verilmişti. (2) Tam 43 yıl düşman işgali altında kalıp 7 Mart 1921 de anavatana katıldı.

Köyün Rus işgali altında kaldığı yıllarda Hıfzî öldüğünden ve Türkiye eline geçmeden Ruslar köydeki daire ve askerî kışlaları yaktıkları için (3) Hıfzî'nin doğum ve ölüm tarihleri tesbit edilemedi. Çünkü nüfus kütükleri de yanmış.

Aynı mahlası taşıyan 19. yüzyılın sonlarında yaşayan bir de Kağızman'lı Hıfzî vardır. Aralarında akrabalık dahi yoktur Bu iki şairi karıştırmamak lâzımdır.

Hıfzî, halen Artvin merkez kazaya bağlı Yukarı Hod köyü'nün Bilizor mahallesinde doğmuş; tanınmış bir neseptendir. Şairin akrabaları halen burada oturur ve köyün ileri gelenlerindendir. Akrabaları arasında millet hizmetinde çalışan hayli zevat olduğu gibi şair de vardır. Üstün bir zekâya sahip olduğu söylenen Hıfzî'nin icâzet aldığı; arapça kültürünün kuvvetli olduğu da söylenmektedir. Batum Poti, Ahıska, Çuruksu, Ağılkelek (4) gibi Kafkas şehirlerini gezdiği ve cönklerini söylediği, kendi el yazısiyle şiirlerini yazdığı, kadirbilmezler eline geçip dağıldığı söylenmektedir. Şimdi aşağı Hod köyünden Tevfik Çavuş' (Acar) dan aldığım şiiri okuyuculara sunuyorum.

YANAKLARIN

Güzeller sultanı benim efendim,
Açılmış nevreste gül yanakların.
Elmadan kırmızı, kardan da beyaz;
Lezzeti ziyâde bal yanakların.
Görenler mest olur, âşıka cefâ

Derlemeler :

SİNOP VE SAMSUN'DA DERLENMİŞ ATASÖZLERİ

Yazan: M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

Vaktiyle Sinop ve Samsun Folkloruna dair, geniş ölçüde, toplamalar, araştırmalar yaparken (ki bunların bir kısmı "Bartın" gazetesi ile "Halk Bilgisi Haberleri" dergisinde yayınlanmıştır), bu arada halk arasında söylenilen Atasözleri'ni de zaptetmiştim. Bunların sayısı dört yüz kadardır. İçlerinden (Çocuk) hakkında olanlarını, yine vaktiyle ve sahibinin isteği üzerine **"Öz Dilimize Doğru"** dergisinde neşretmiştim.

Bu arada yalnız (At) hakkında söylenilen Atasözlerini de — bilmem ne gibi bir mülâhazanın sevkiyle — ayrıca bir kâğıda sıra ile yazmışım. Son günlerde "Türk Atasözleri Bibliyografyası" üzerinde çalışırken eski mazbutatım arasında, bu kâğıt da elime geçti. (At) a dair tesbit etmiş olduğum bu Atasözleri 63 tane olup bir yerde yayınlanmamıştır.

— At ile avrata inan olmaz.
— At süre süre insan göre göre.
— Atta duran var durmıyan var.
— At yedi günde it yediği günde belli olur.
— Atın ölüsü eşeğin dirisi,
— Boş torba ile at tutulmaz.
— Atın yüğrük ise bin de kaç.
— Ata bakma tona bak içindeki hana bak.
— Ata arpa yiğide pilâv.
— Atın ölüsü beygirin dirisi.
— At çakılı tüfek sıkılı gerek.
— Ata da soy gerek ite de .
— At ilin (elin) heybe emanet.

Gözlere zarardır canlara safa,
Dertlere dermandır; hastaya şifa
Pahası biçilmez al yanakların.
Hıfzi mutazırdır (5) aklın yitirir,
Her bir köşesinde bin han oturur.
Bedirleşmiş kıymetini artırır
Cevâhir yeridir bal yanakların.

---

(1) Adil Özder'in: Çoruh — Şavşat adlı eseri s. 75.

(2) — F. Fazıl Tülbentçi: 12.2,952 Vatan gazetesi, memleket ilâveleri Çoruh sayısı Çoruh'un tarihçesi,

(3) Hod köyünde 1878 — 1921 yılları arasında asker vardı.

(4) Ağılkelek veya Ahilkelek.

(5) Mutazır: Bekleyen, gözleyen.

— Ata kuyruk yiğite bıyık.
— Atı kuyruklu olanın sözü buyruklu olur.
— Taylar at olur atlar mat olur.
— Tay at oluncaya kadar sahibi mat olur.
— Atta karın yiğitte burun.
— At atı kazıkta aşmalı.
— Her at bir kamçı ile kovulmaz.
— Bahşiş atın dişine bakılmaz.
— At tırnaktan insan kulaktan kapar.
— At bulunur eyer bulunmaz.
— At yürümekle yol alır.
— Atın tepmezi itin kapmazı olmaz.
— At ölür semeri kalır yiğit ölür eseri kalır.
— At ölür meydan kalır yiğit ölür şan kalır.
— At binenin kılıç kuşananın.
— At binenin kılıç kuşananın köprü geçenin iş becerenin.
— At binicisini tanır.
— Attan düşen gene atlanır.
— Atlar tepişir arada eşekler ezilir.
— Atın avanağı rahvan insanın pehlivan.
— Abraş at yükçü olmaz.
— At ilin (elin) it ilin bize ne.
— At beslenirken kız istenirken.
— Atın ölümü arpadan olsun.
— At yıkılır, adam ölür.
— At kocamakla tavlabaşı olamaz.
— At yiğidin altında aksamaz.
— At sahibine göre eşinir.
— At sahibine göre kişner.
— At sahibinden eşek esirgenmez.
— Atın gittiği yoldan eşek de gider.
— At pazarında eşek izi aranmaz.
— Atı gezdir de gene kâhyanın oğlu ol.
— At çalındıktan sonra ahırın kapısını kapar.
— At alan Üsküdara vardı.
— Atı alan Üsküdarı geçdi
— At alan Üsküdarı geçti, alamıyan çukurunu kazdı.
— Ata dost gibi yedirip düşman gibi binmeli.
— At bindiğine yatak döşek, eşek bindiğine çapa kürek.
— Ayranı yok içmeğe atla gider sıçmağa.

Araştırmalar :

KELİME BOZULMALARI

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHÂL

Kadim **sıkmak** fiilinden "sıkma" sözü beliki de Orta ve Doğu Anadolu kış iklimlerine gore bizde çıkmış dar paçalı bir ordu potur çeşidinin adıydı. Kadınlar için Anadoluda göğüs bağı anlamında "sıkma" keza yer yer vardır. Kelime yurt bölge ağızlarımızda öylesine söyleniş çeşitlenmesine uğradı ki hüviyetini birliğe irca dilci için bile kolay olamazdı: Sımka, Zıvka, Zığva, Zıbka, v. b. Türk askeri gövde, giyimlerinden eski "dolma" da XVI. yüzyılda Macar ve Leh ordularınca türklerden alınınca kelime o dillerde çetrefilleşti, fakat aslı unutulmadı. Bunlar, ağızlardaki bozulmalara iki misaldir.

Bir de eski harflerle yazılı kelimelerin neslimizde yeni yazıya aktarılmasından doğmuş ve doğabilecek suçlar bahsi var. Meselâ, en eski metinlerde "tabl-i bâz" ve "tabilbaz" diye iki kelime vardı, ve hattâ yazılışta imlâ farkı gözetilmemek yüzünden ikisi karışıp birleşmişti! Farsçada bir **baz** kelimesi toğan kuşu demektir; tabil, arapçada davuldur: İkisi birleşince toğan davulu demek olur. Bu, farisi "dohulbaz" dan ayrıdır. Sonuncusu davulcu demektir, "baz" burada **bâzîden** fiilinden fail ismi, yani yapan, eden oynayan, çalan demektir. **Tabilzen** onun anlamdaşıdır: davulcu demektir.

Bizim eski Anadolu metinlerinde **Tavlunbaz, Tavlumbaz, Davlunbaz** okunabilen imlâlar var. Bunlar aynı anlamdadır. Meselâ, Dede Korkut hikâyelerinde, "Tavlunbaz vurup yuntları ürkütüp, getirip ol koruya koydu" denliliyor (XIV. yüzyıl). Burada tavlunbaz ürkütücü bir çalgıdır, oyun aleti değildir. Bu fark devam edecektir.

Lûgatlarda tesadüfi başka bir andırışma komşu kapısı düşmekte gecikmemişti: şöyle ki: İtalyancadan **'davlumbaz"** kelimesi yandan çarklı vapurların çarklarını örten yarım daire şeklindeki kapak, veya ocak etekliği anlamlarıyla İstanbul diline geçmiştir denilliyor!! Ben, bu tarifler davul kasnağını andırdığı için, Türk tersanesi dünya ikincisi olduğu çağda önce türkçeden kelimenin İtalyancaya geçtiğini düşünmek istiyorum.

Şimdi, Türkiyedeki **tavlumbaz** adının imparatorluğa mücavir eski ülkelerdeki etkisinden doğmuş söyleniş farklarına bakalım: Polonezcede "tolombaz" türk davulunun adı idi. Arnavutçası da "tolombaz" idi. Rusçada büyük davula ve davul tokmağına "tulumbas" denilirdi. Sırb hırvat lehçelerinde "talambas" davul demektir. Sırp ve Boşnak konuşmalarında ayrıca "daulbas" küçük davul demektir. "Dumilbaz" ve "daulbe" mürettep kürtçe lûgatinde davul demektirler. **Prof, Curt Cachs** bütün bunların türkçe davul ve tulumbaz'dan bozulmalığını haklı olarak her vesilede işaretliyor. — **Tavlun** ile **Tulum** kargaşası olmuş! Bu işde "tulum" u düşünmemeli. **Şu hal**de tavlunbaz'ın aslı nedir?

Rahmetli Ali Riza Yalgın yirmi yıl önce şunları yazmıştı Güney Anadoludan: "Davulbaz ki buna davlumbaz da derler Bu davul şimdi kullanılmamaktadır. Fakat, Kozan isyanına kadar kullanılmış olduğu bazı Yürüklerce rivayet edilmektedir. Ezcümle, Tecirli oymağından Gökçen Kâhya buna yetişmiş olduğunu da ilâve etmiştir. Davulbaz, bir çalgı olmaktan ziyade bir ilân vasıtasıdır. Aşiret kavgalarında, mühim vakalarda köyü veya obada halkı davet için bu alet çalınırmış. Bunu çalmak ramazan davulu gibi olduğundan çalgıcının Abdal olmasına hacet yoktur. Maamafih eski zamanlarda davulların yalnız abdallarca değil, herkes tarafından çalındığına dair halâ yaşayan soyadları şahittir. Antakya'da Davulcuoğlu Necib gibi, Yürüklerde ve köylerde Davulcuoğlu soyadında insanlara rastlanmaktadır. Davulbazın eskiden yaşadığına dair halk türküleri arasında kayıtlara da tesadüf olunur." diyor [1]. — Bu satırları

— At ile torbayı çektirme.
— Attan düşene timar, deveden düşene mezar.
— Ata binmeden önce ayaklarını sallama.
— Atın yerine eşek bağlama.
— At bulunur meydan bulunmaz, meydan bulunur at bulunmaz.
— Atın varken yolu tanı, itin varken ili tanı.
— Atı tutan (zapteden) gemdir.
— Atın cins olanı tavlada belli olur.
— At gözünden çayır almaz.
— At ile yola çıkan eşeğin vay haline.

Oyun ve Tekerlemeler :

SORGUN KÖYÜ SAKLANBAÇ OYUNU

Yazan: İsmail C. GENÇTÜRK

Köyüm; Ankara ilinin, Güdür ilçesine bağlı Sorgun köyüdür,

Bizim köyde hep bir akran olan çocuklar boş zamanlarında çeşitli oyunlar oynarlar. Bu oyunlardan birisi de saklanbaç oyunudur. Bu oyunu çoğu kez yayla zamanı ile güz günü, harman kalkınca çok oynarlar. Beş on çocuk bir araya gelerek mınımayacaklarını (1) sözleşirler. Aralarından gözünü kapıyarak ebe olacak kişiyi seçebilmeleri için, en iyi tekerleme bilen birisinin dizine hepsi işaret parmağını korlar. Aşağıda yazacağım tekerlemeler den birisini bu oyunda söyler ebe olan, yani tekerleme bilen çocuk. Bu da şöyle ki tekerlemedeki her kelime bir ele söylenir. En son kelime kimde bittiyse o çıkar. Bu hal tek kişiyedek sürer. En son kalan tek çocuk gözlerini kapatır, Diğerleri saklanırlar, Gözünü kapatan çocuk, arkadaşlarını aramaya çıkar. Bunlar bir de belirli taş bulurlar. Bu taş daylaları (2) olur. Ayrıca arkadaşlarını buldukça, görünen, bulunan çocuk koşarak gelir ve daylaya tükürür. En sona kalan ve herkesten geri daylaya tüküren gözünü kapar. Saklanış ise, herkes ayrı ayrı veya beraber olur. Meselâ : bulunmıyan bir kişi kaldı. Arayıcı bunu aramaya gittiğinde, o çocuk başka bir yönden koşarak gelirde, ebeden önce daylaya tükürürse yine eski ebe gözünü kapar.

Yani bu oyunda kurnazlık ve koşabilmek faydalıdır.

rahmetli üstadın emek verimi yetkisinden şaşmak bilmez ibarelerdir. Davulbazın bir işaret ve etki aleti olduğunu öğrenebilmiş ki, Dede Korkut hkâyelerinden de tesadüfen aynı bilgi edinilmiştir. "Davul - baz" birleşiminin devamı olsa gerektir (= Toğan davulu); farsça "dohl-ü bâz" düşünülebilir, fakat o dilin metinlerinde bu yoktur.

Kaşgarlı Mahmut şu bilgiyi veriyor : "Tovıl, davul demektir; avda toğan kuşunu kışkırtmak için çalınan davul." Sonraları her halde Kafkas türkçesinde kelimeye toğan demek olan "baz" eklenerek **tovılbaz, davlunbaz** gibi bir bileşim meydan aldı .

---

[1] Rıza Yalgın, Cenupta Türkmen Çalgıları (Adana 1940, s. 5 - 6).

I

İğne, iğne
Oduç iğne
Bal! ballıca
Balh goca
Şamatacı
Şadır gece
Yarıl yırtıl
Sıçta kurtul ..

II

Ayşe kadının atları,
Kişim kişim kişniyor.
Arpa, saman istiyor,
Arpa, saman yoktur
Kilimcide çoktur
Kilimci ,
Kilim dokur.
İçinde bülbül okur,
O bülbül, benim olsa
İki kardeşim olsa

III

Çıt pıt . .
Nerden geldin
Ordan çık.
Kaşa çıktım
Alacalı yılan gördüm.
Yılan bizim neyimiz
Etrafda köyümüz
Alçık!..
Balçık !..
Sen de; tezden çık!

IV

Ya şunda.
Ya şunda.
Keçe, külâh başında.

V

Üşüdüm, üşüdüm
Dağdan ,
Elma devşirdim .
Elmacığımı aldılar,
Beni yola saldılar,

---

(1) Mınımak: Oyunu bozmak. Kaçıklık yapmak.

(2) Dayla: Oyunun başlangıç yeri. Burada bir taş bulunur.

2637

Edebiyat Tarihi Araştırmaları :

BEKTAŞ ABDAL

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Saz şairlerinin hayatlarına dair ipuçlarını daha çok kendi eserlerinden çıkarmak zorundayız. Bu hususta başka kaynakların yardımı pek azdır. Bu gibi ikinci derecedeki kaynaklar da çoğu zaman tarih ve başka şairlerin eserleri oluyor. Eski tarihlerde bazan saz şairlerinin adlarına raslanır. Fakat bu raslayış da çok zaman tesadüflere kalıyor. Bir kısım şairler için Evliya Çelebi Seyahatnamesi de yardımcı oluyor. Fakat bu on ciltlik büyük eseri taramak çok güçtür. Yeni Türk harfleriyle yalnız onuncu cildi basılan bu eserin öteki ciltlerinin de endeksli baskılarının yapılmasını beklemek gerek.

Saz şairleri için önemli bir kaynak da XVII. yüzyılın ünlü şairi Âşık Ömer'in "Şairname" sidir. Bu uzun şiirde Âşık Ömer, kendi zamanındaki ve daha önceki çağlarda yaşamış divan ve saz şairlerini, bazı özelliklerini gözönünde bulundurarak anar. Bunlar arasında bazı saz şairlerinin çağlarını ve hayatlarını aydınlatan bilgiler çıkarmak mümkün olmak tadır.

Böyle pek az sayıda kaynaktan ancak bir kısım şairler için istifade edilebiliyor. Bunun dışında şairin eseri tarihî bir olaya işaret olursa o zaman yine tarihin yardımına başvurulur. Bu tarih olayı meydana çıkarılınca şair için ilk bilgiler elde edilmiş olur. Fakat pek çokları için bu imkân yoktur. O zaman, bütün iş tahminlere kalıyor. Divan şairlerinden bahseden "tezkire" ler saz şairlerinden hemen hiç bahsetmezler, onları şair saymazlar, şiirlerini saçma sapan sayarlar. Kısaca anlatılan bu sebepler yüzünden saz şairleri hakkındaki araştırmalar büyük bir zorluk içinde yapılabiliyor. Şairin eserlerini sıkı bir süzgeçten geçirmek gerekiyor. Bu yol titiz bir çalışma sonunda çoğu zaman başarılı oluyor. Bu yoldaki çalışmalarımızdan bir yenisini veriyoruz.

Bektaş Abdal'ı ancak kendi eseriyle tanıyabiliyoruz. Bu şair hakkında şimdiye kadar yapılmış bir incelemeye rastlamadık. Sadettin Nüzhet, Bektaşî adında bir şairin bir koşmasını yayınlayarak, XVII. yüzyılda yaşadığını tahmin ettiğini bildiriyor. Bu koşma Dördüncü Murad zamanında yazılmış bir cönkten alındığına göre tahmin yanlış değildir. Yalnız, eğer yanlış okumuş ise ki biz böyle tahmin ediyoruz, aşağıda verdiğimiz şiirin sahibi ile bu şiirin sahibi aynı kişidir. Şimdiye kadar ad olarak, mahlâs olarak "Bektaşi" adına raslanmamıştır. Buna karşılık "Bektaş" adına bugün bile çokça raslanır.

XVII. yüzyılın ortasında yazıldığı başındaki kayıt ve tarihten açıkça belli olan bir yazmadan aldığımız şiiri ile Bektaş Abdal'ın yaşadığı çağı ve hayatına dair bazı ipuçlarını vereceğiz. Bu türkü şu tarih olayıyla ilgilidir:

Dördüncü Murat, ordusunun başında İran üzerine yürüdü. Erzurum, Kars üzerinden İran'ın bir sınır kalesi olan Revan'a geldi. 1635 yılı temmuz sonlarında kuşatma başladı, Kalede on iki bin muhafız vardı. On bir gün sonra kale muhafızı Emirgüne Oğlu, kaleden çıkarak padişahla görüşüp kaleyi teslim etti. Kale tamir edilerek, on iki bin asker yerleştirildi, cephane de verilerek muhafızlığa vezir **Murtaza Paşa** tayin edilerek, ordu padişahın komutasında Tebriz yönlerine doğru yürüdü. (bakınız: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, cilt III, I. kısım, s. 203)

Beyler Revan kalesinde
Kalan Murtaza Paşadır
Acem Şahın karşısında
Duran Murtaza Paşadır.
Nice methedelim anı
Yoktur felekte akranı
Van ilinde Rüstem Hanı
Süren Murtaza Paşadır
Niceden aldı öcünü
Gümüş madenin bacını
Leh Kıralı haracını
Alan Murtaza Paşadır
Çok şükür Hüdaya minnet
Gaza farz oldu sünnet
Devletlü Hünkâra hizmet
Eden Murtaza Paşadır
BEKTAŞ ABDAL nicesin
Dererler gülün goncasın
Beç Kıralın pençesin
Buran Murtaza Paşadır

Daha sonra Şah Safî, Revanı kuşattı. Üç ay karşı koyan Murtaza Paşa, kışın çokluğundan yardım gelmediği için üç ay dayandı. Sonunda teslim şartları gereğince askeriyle

Burdur Folkloru :

AŞIK VECA'NIN TARİHÎ BİR DESTANI

Yazan: İbrahim Zeki BURDURLU

Burdur tarihini, folklorunu, içtimaî vazi yetini belli başlı noktalarla, motif olarak anlatan ve Burdur öğretmenleri tarafından hazırlanıp el yazması olarak kalan "Burdur" kitabından, folkloru, adet, an'aneleri, bu işle meşgul olanlarımıza tanıtmak arzusunu duydum. Şimdiye kadar neşrolunan veya derleme suretiyle intişar eden, kitap ve makalelerde Burdurdan hiç bir iz göremedik. Halbuki Burdurun folklor, âdet ve an'âne hazinesi zenginliğini hâlen muhafaza etmektedir. Bu yazımızdan itibaren Burduru vesikalarla tanıtmağa çalışacağız. İlk olarak, "Aşık Veca" isimli bir şairin Burdur'da 1255 tarihinde vuku bulan bir hâdiseyi anlatan Destanını vereceğiz. Bu hâdise beylerle, Çiloğulları arasındaki anlaşamamazlıktan doğmuş ve Yenice mahalle halkının iptidaî aletlerle hükûmeti basmalarile nihayetlenmiştir. Burdur tarihinde "Fetaret" namile yadedilen bu hâdiseyi yaşıyan,

Revan'dan çıktı. Murtaza Paşa'nın, şiirde geçen "Leh Kıralından haraç alması", "Beç yani Macar kıralının pençesini burması" gibi daha önceki başarıları, kendisinin Özi muhafızı, Bu din valisi ve 1634 yılında Lehistan üzerine serdar (başkomutan) olması sıralarındaki işlerine aittir.

Bektaş Abdal'ın, paşanın daha önceki başarılarını en ince yerlerine kadar bilmesi, şairin onun maiyetinde uzun zaman çalışmış bir asker olduğuna işaret sayılabilir. Türkü, Revan muhafızlığı sırasında söylendiğine göre şairin de orada bulunduğuna, hattâ şahın tekrar Revan'ı kuşattığı sırada söylemiş olduğu anlaşılıyor.

Şimdilik, şairin 1635 yılında Sultan Murad'ın birinci İran seferine katıldığını, buna göre XVII, yüzyılın başında doğmuş olduğunu öğreniyoruz. Bundan başka bilgilerin, ancak başka şiirlerinin ele geçmesiyle öğrenilmesi mümkün olabilecektir. Şairin başka şiirlerinin şimdiye kadar bulunmamış olması, onun belki de son Revan kuşatmasında şehit olduğunu da düşündürebilir. Böyle olsa bile daha önce söylediği birkaç şiirinin bulunması gereklidir.

Aşık Veca'nın destanı ihtiyar bir kadının hafızasından tesbit edilmiştir. Benliğini muhafaza eden destanın bazı yerlerinde vezin ve kafiye aksaklıklarının geçen uzun senelerde hafızadan hafızaya nakledilirken bu hale geldiği mazur görülebilir..

Dinleyin ağalar size nakledeyim
Başa gelen bir seyranı seyrettim
Senemiz oldu bin iki yüz elli beş
Bundaki kopan tufanı seyrettim

Dururken ezrailin önü yürüdü
Ol vakit dağları duman bürüdü
Kahbe beyler, Akcalı Kel yürüdü
Şol beylerde yüz yalanı seyrettim.

Ezrailin önü geldi dayandı,
Ol vakit ağaların kalbi inandı,
Şimdi beyler çalı altına sinlendi,
Yalın ayak kaçan canı seyrettim

Önde kılavuz aşıkın Ali,
Bir baştan tecavüz acuze karı
Peştimalde taşlar sanırsın darı
Bir vaveylâ bir figanı seyrettim

Abdurrahman efendi bir yakada asker kömeler
Hüseyin bey arkada kasdi iniler
Anı derununa düşmüş söylerler
Hayasız cihanda anı seyrettim

Yenice mahalleli bastı çarşı yüzüne
Belayı kazayı almış gözüne
Her biri birer çomak vurmuş omuza
Cesaret cihanda anı seyrettim

Ne arardın Fıkıh efendi burada
Ne işin vardı a Türk senin şurada
Üç dört yüz topuz vurdu sandım horata
Hasta olmadan ölen canı seyrettim

Hacı Ali ağa korkmadı çıktı göründü
Ana nice hesapsız topuz vuruldu
Onun kardaşları geldi sarıldı
Hakikatli şol bürhanı seyrettim
Şol dem Mahmut Ağanın başın ezdiler,
Meyyitleri bir taputa dizdiler,

Kayseri'den Bir Ağıt :

MUSTAFA'NIN AĞIDI

Yazan: Mustafa UZ

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Yalak nahiyesinde iki amca oğlu tarla sınırı yüzünden kavga ederler. Bu kavgada Mustafa çok ağır yaralanır. Yarasına deva bulunmaz. Gül fidanı gibi babayiğit, ölür.

Aşağıdaki ağıdı Mustafa'nın karısı Gül-lü söyler.

Sırtında kara kapudu
Anlında labut (1) yarası
Deyneğini yavaş kaldır
Gelini bana dönesi.

Koca derenin salağı
Ben kırgınım bu feleğe
Kırılsın anayın malı
Çektirmem eller şeleği.

Kocadere'nin deresi

Ne çok çekiyor arası
Mesesini ucca kaldır (2)
Emmi oğlusun körolası.

Ne ağlıyon kele bibi (3)
Ben de düştüm çığırına
Obalar (4) sadaka verir
Başı gözü hayrına .

Vurma kadir mevlâm vurma
Sen vurdun da götürürüm,
Ayan olsun sefil ağam
Tek kızınan otururum.

(1) Labut: Sabanın çamurunu silmek için bir sırığa takılan yassı demir. (2) Meses: Ucu Labutlu sırık. (3) Bibi: Hala. (4) Obalar: Eller,

Kadı geldi kan keşfini yazdılar
Seller gibi akan kanı seyrettim

Fesadı koparan beyler beş idi
Çibareler konaktan pırtı taşıdı
Gök Hüseyin oğlu beyler çaşıtı
Çaşıtık cihanda anı seyrettim

Hüseyin efendiyi tavanda haber aldılar
Üç beş sefihte derildiler vardılar
Beyaz tenin kara yere serdiler
Devlet aşkına şol bürhanı seyrettim

Bir kahraman gördüm Osman efendi
Göğüs verdi çıktı saraydan kendi
Halk taaccüp etti anı beyendi
Cesaret cihanda anı seyrettim

Kilikcioğlu oldu şura nazırı
Yoktur evinde eyniş (?) hasırı
Biz olduk kör İsmailin esiri
Zendostlukta sefa süren canı seyrettim

Dostlar dedi ya ilâhî
Mustafa korktu da geydi külâhı
Elinde vardı hükûmet silâhı
Ağzı duâlı çok esnafı seyrettim

Ağayı damdan dama kaçırdılar

Üç beş damı bir dizginde aşırdılar
Arayanlar tabirlerin şaşırdılar
Meharet cihanda anı seyrettim

Ali bey mazlumdur kimse ilişmez
Gider terzi Halil tazı erişmez
Halk mazlumdur işe karışmaz
Tavşan gibi kaçan canı seyrettim

Konakta yıkıldı ana duvarlar
Fışkı içinde imiş hâin canavar
Tekke nişin oldu ol vakit firar
Haydutlar içinde anı seyrettim

Devirdiler vekil harcın dişini
Bitirdiler zaptiyenin işini
Üç beş canın deldiler başını
Ilgıt ılgıt akan kanı seyrettim

Derildi ermeni üç beş
İçmeden çelebi oldu sarhoş
Çiloğlu korkmadı olmadı sarhoş
Merdaneler içinde anı seyrettim

"Veca" dedikleri şöyle bir aşık
Beli kanbur sinirleri dolaşık
az buçuk onda da şairlik bulaşık
Aşıklar içinde anı seyrettim.

Bir Gezi'den Notlar :

ÖRDEK BELENİ, BALIK DAĞI VE EVRAN EFSANESİ

Yazan: Hüsnü YILDIZ

Yağmur çiseliyordu. "Haydi hazırlan, haydi!" diyordu İbrahim Ağa, O, solucanları hazırlıyor, biz de, oltaları takıştırıyorduk. Balık tutacaktık Karagölden. Saat sekiz, Av yemlerimiz, oltalarımız ve azıklarımız hazır, Atlarımızı bekliyoruz. İşte onlar da geldi, Artık yola çıkabilirdik, Kimi bekliyoruz? Demirci Mustafayı mı? Hah, işte geldi! Bekliyecek kimsemiz kalmadı. Atlarımıza bir sıçrayışta bindik, Ne yalan söyliyeyim atlarımız, yabana atılacak cinsten değildi hani. Herbiri bir binliği öldürmezdi,

Her taraf beyazlar giyinmişti bir gün önce. Şimdi ise hafif bir yağmur vardı, Ama yağmurdan korkan kim? "Tipi olmasın da, tek yağmur olsun" diyordu Mustafa. Bu av yüzünden çok çekmişti zavallı. Bunlar filân vız gelirmiş ona, At başı gidiyorduk. O, anlatıyordu: "Ben balık etinden hoşlanmam. Ama gel de bana sor. Tutmasına bayılırım mübâreğin. Hastalık, Çok görmemeli değil mi hoca? Bak sana başımdan geçen bir olayı anlatayım" Bıyıklarını sıvazladı sonra da burdu. At başı gidiyoruz. "İki arkadaştık" diye başladı. Ve devam etti, "Bu vakitler idi (1). Akşam olmuştu, Başladık oltaları atmaya, O, feneri tutuyor ben, habire olta sallıyordum. Derken öyle bir rahmet bastırdı ki gökten yere, Mübarek sanarsın bardaktan boşanıyor! Kendimizi zor attık maaraya (2). — İndi (3) görecen ye — O. yağa dursun biz de, güzel bir ataş yaktık. Verdik tabanları atasa. Gel keyfim gel. Aradan ne kadar zaman gecti bilmem. Rahmet hâlâ devam edivo. Buraya kadar iyi, İvi ama bundan sonu fena. Çalımız bitti. Fenerde gaz kalmadı. Kaldık karanlıkta. Göz gözü görmez. Rahmet sakır sakır yağar. Derken inin (4) önünde iki cift ısık belirdi. Arkadaşım öcüklenir oldu Heni ben de korkmadım değil. Korkmaya korktum ama erkeklik var serde. O. "hişt!" dedi "bu ne?" Ben, "ateş lesini (5) yak ta şö'e uzat" dedim. O, uzattı. Bir de ne göreyim! Söylemeye dilim varmıyordu. onra her nasılsa "Canavar!" (6) dedim. Arkadaşım "etme!" dedi. "Valla, dedim, hem iki tane!" Arkadaşım titremeye başladı. Ben "Korkma!" dedim. Canavarın iki kisi de sanki mıhlanmış gibi yerinde duruyordu. Ataş Lesisini aldım. Üstlerine fırlattım, Ataştan korkar köpoğlular! Lesiyi atar atmaz tabanları yağladılar. O gün sabah oldu biz de olduk, Canavarlar yine gelir diye. Ah ettim bir daha gitmemesiye. Ne diyon Hoca, anamdan emdiğim süt burnumdan geldi ogün! Ama nedeceksin gene geliyoruz işte." deyip sözü bitirmişti Mustafa.

Yalnızdam Köyü Ovasıyla Karagöl arasındaki dağın eteğine geldik "İbrahim Ağa" dedim, "bu tepenin adına ne dersiniz?" O, cevabı önceden hazırlamış olmalı ki "Ördek Beleni" dedi. "Anlat bakalım." dedim, O' "Neyi?" dedi "Neyi olacak canım, şu tepeye neden "Ördek Beleni' dendiğini" İbrahim Ağa, içimizde en yaşlımız idi. Gün görmüş adam. Çocukla çocuk; büyükle büyük cinsinden. Yaşı altmışa yaklaşmasına rağmen hâlâ dinçti. Saçına "Peygamber nişanı" düşeli beş yıl olmuştu. Kimsenin sözünü kırmazdı. Bizimkini de, kırmadı da ava öyle gidiyordu. Başladı anlatmaya: "bizim ova varya, onun kıblesindeki Bucak Gölünden kalkan ördekler, bu belenden aşarak Karagöl'e, geçerler. Karagölden uçan ördekler de, aynı belen üstünden Bucak Gölüne, geçerler. Her zaman bu belenden, bir bu yana; bir o yana Ördek akını olduğu için bu belene "Ördek Beleni" adını bu sebepten koymuşlardır. Ördek zamanı gelince bu belene oturur avcılar ördek akını başlayınca bak tüfek seslerine. Tüfek sesleri duyulur duyulmaz seyret ördeklerin paçavra gibi düşüşlerini. Hey gibi günler hey!" dedi ve sustu İbrahim Ağa.

"Ördek Beleni" nin hikâyesini birçok kişilerden işitmiştim. İbrahim Ağa'nın anlattıklarına tıpatıp benziyordu.

Kazanpınar'a gelmiştik. Atlardan indik. Onları, rüzgâr ve yağmur görmiyecek birer kaya siperine bağladık. Eşyalarımızı bir mağaraya yerleştirdik. Kazanpınar'ın suları buharlaşıyor; buharlar, gök yüzüne ağıyordu. Yağmur çiseliyor, yağmur damlalarını balıklar, sıçraşarak kapışıyordu.

Kazanpınar, Karagöl'ün kuzeyinde, Balıklar Dağı'nın güneye bakan eteğinde yaz - kış olarak akan bir sudur. Kazanpınar, etrafı söğüt ağaçlarıyla, yemyeşil sazlarla ruhu okşayan; hergün O'nu ziyaret edenlerde dolup taşan bir mesire yeridir. Bir hafta çalışmakla ruhları daralan Elmalılar, Cumartesi, Pazar günleri buraya gelerek daralmış ruhlarını ferahlatırlar. Hem avlanırlar, hem de zevkli bir gün geçirmiş olurlar, Diğer taraftan balık tutmak gayesiyle gelen etraf köylüleri, hem balık tutarlar, hem le felekten bir gün çalarak zevkli bir gün geçirirler. Üç dört kişi var ki Kazanpınar'ın demirbaş müşterisidir, Bunlar geçimini buradan tuttuğu balıkla temin eden kişilerdir. Bir hakimimiz de, her Cumartesi ve ya Pazarını burada geçirdiği ve tuttuğu balıkları halka dağıttığı için "Balıkçı Hakim" adını almıştı,

Balık o kadar çok ki — hergün binlerce tutuluyor — bir türlü tükenmek bilmiyor. Bu sebepten değil midir ki Kazanpınarın kıyısından birden bire yükselen ağaçsız, çırçıplak dağa "Balıklar Dağı" adının verilmesi. Halk sebepsiz hiçbir varlığa ad koymamıştır. Balıklar Dağına bu adın konuluvermesinin hikâyesi de şöyledir: Bundan yıllarca önce Karagöl'ün suları tamamen çekilmiş. Kazanpınar'ın suyu ise bir türlü çekilmemiş. Gölün kuruduğu yaz mevsimi ortalarında Kazanpınarda sürüler halinde milyonlarca balık peydah olmuş, bunu gören halk şaşırmış. Balıkların, dağın altından geldiğine inanmışlar. O gün, bu gündür adı geçen dağa "Balıklar Dağı" denegelmiştir. Diğer bir rivayete göre, Karagölün suları bu dağın altından gelmektedir. Göle, başka taraftan kuvvetli bir su gelmediği ne göre göldeki milyonlarca balık nereden gelmiştir? Buna cevap verilemiyeceğinden o devrin insanları balıkların dağdan çıkmakta olduğu zehabına varmışlar, bu sebepten dağa "Balıklar Dağı" adını vermişlerdir.

Sözü geçen her iki rivayet görünüşte ayrı gibi ise de hakikatte birbirini tamamlamakta ve aynı neticeye varmaktadır.

İkindiye değin avlandık, Epice balık tuttuk. Gecelemeye gereklik kalmadı, Binitlerimizi hazırladık. Hep birlikte koyulduk, Yağmur hafifce başladı, Kazanpınarda balıklar oynuyor, sıçrıyor; heybemizdekiler can veriyorlardı.

Yağmur çiseliyor. Ve biz, yolumuza devam ediyoruz. Yolumuzun solunda — Yuva — Elmalı yolunda — bir harabe var. Harabeden ziyade bir taş, toprak yığıntısı. Burada eskiden bir köy varmış. Adı: Araplar Köyü. İbrahim Ağa'ya, "anlat şunu Çavuş, bu köy niçin bu hale gelmiş. Her halde bir sebebi vardır." O, "Peki" dedi, "anlatayım, Nasılsa bugün bilgiç kesildik" Öksürdü, biniğin dizginlerini çekti. Ve anlatmağa başladı. "Efendim" dedi, "Bu köyün adına Araplar Köyü derler. Dedemden işittimdi. Büyük bir evran köye musallat olur, Önce hayvanları yutmaya başlar. Evran bu, doymak bilir mi? Tabii bilmez. Bugün senin hayvanı, yarın benim hayvanı derken köyde ne kadar hayvan varsa hepsini yutmuş. Yutacak hayvan bulamayınca gözleri kızartmış, saldırmış insanlara. İnsana nerede rastlarsa hemen yutuverirmiş. Köy halkı bezmiş bu evrandan. Öldürmek için ne çarelere baş vurmamışlarki. Ne yaptılarsa muvaffak olamamışlar. Düşünmüşler taşınmışlar köyü bırakıp gitmiye karar vermişler. Ellerine geçirebildikleri eşyalarla birlikte köyü terketmişler bir gün. Kimin babası gitmiş evranın midesine, kiminin anası, kiminin kızı, kiminin oğlu, kederden başlar öne eğik, yürekler yok olanların acısı içinde, bir şafak vakti günün ağardığı yöne doğru yola çıkmışlar. İşte o günden beri o betbaht insanların hikâyesi bu yıkıklıkta dile geliyor." deyip sözüne son verdi İbrahim Ağa.

Köye yaklaşmıştık. Yağmur çiseliyordu. Zihnimde o betbaht insanların yürek acısı, evran kurbanlarının çırpınışları ve sonra ümidsizlik içinde yok oluşları vardı.

---

(1) Bu vakitler — (Kış mevsiminde bulunluğumuz için adı geçen olay da aynı mevsimde olmuştur. Bu söz o zamanı anlatmak için kullanılmıştır.)

(2) Maara — Mağara.

(3) İndi — Şimdi.

(4) İn — Mağara yerine kullanıldı. (Elmalı'lar çokça mağaraya in derler).

(5) Lesi — Odunun ucu yanarak közleşmişse buna "Lesi" derler.

(6) Canavar — Kurt.

ABONELERİMİZE:

Gerek yeni yıla, gerekse geçen yıllara ait abone bedellerini göndermeyen abonelerimizin borçlarını adresimize iutfetmelerini önemle rica ederiz.

T. F. A.

Ramazan Dolayısile :

ESKİ İSTANBUL'DA SİMİDLER, PİDELER, FODLALAR

Yazan: Refi' Cevad ULUNAY

Eski zamanlarda İstanbul'un her semtinin kendine mahsus simidi, pidesi vardı. Meselâ Çakmakçılar fırınının "kazan yağlı" tâbir edilen susamlı ufak simitleri bütün İstanbul'da meşhurdu. Ramazanda vükelâ konakları adam gönderip bu simitlerden aldırırlardı. Kerameti şu idi: Ağıza atıldığı zaman dağılır, erir, kay bolurdu.

Bu çeşit simidin bir de arkadaşı vardır ki ona "kandil çöreği" derler, bunu da en güzel yapan Hasan Paşa fırını idi.

İstanbul'da bildiğimiz klasik simidin en âlâsı Beylerbeyinde yapılırdı. Bu susamsız, altın rengi nâzenin saçı gibi örme simit için meraklıların vapura binip Beylerbeyine gittikleri olurdu.

Bir de Kadıköyünün, bâzı yerleri kabarık yassı bir simidi vardı ki insan yemeğe doymazdı.

Bu meyanda Eyübün halka simidi ile hacı lokumunu ve kuş lokumunu unutmamalı. Hacı lokumu deyince Hacıbekir lokumu zannetmeyiniz. Bunların Râhat ül Hulkum ile münasebeti yoktur.

Eyüp deyince hatırıma geldi: Baharda Eyübün peynirli pidesini, ağızlarının tadını bilenler bilir. Fakat bu peynirli pideyi yapmak için Safranbollu olmak lâzımdır. Zaten o zamanlarda bütün fırınlar Safranbollularda idi. Şimdi hepsi Karadenizlilerin elindedir.

Ramazan pidelerini de Safranbollular yaparlardı. Halk bütün Ramazan, bayatlasa dahi yumuşaklığını ve lezzetini kaybetmeyen bu pideleri yerdi, Ramazanda ekmek yenilmez gibi birşeydi.

Sırası gelmişken bir nebzecik de bizim eski imaretlerden bahsedeyim: Eski Padişahlar, Vezirler, servet sahip'leri bir cami yaptırdıkları zaman yanına bir mektep yahut medrese, bir kütüphane, bir hamam, bir de imaret yaptırırlarmış.

İmaret, fukarayı doyurmak için kurulan büyük aşhanedir.

İmaret'lerde fodla çıkar. Fodla, esmer, özlü undan yapılan bir nevi pidedir. Bunun da mütehassısları Arnavutlardır.

Her imaretin fodlacıları ve imaretin müdürü demek olan Fodlacıbaşısı vardı, fodlacılar çalışır o da nezaret ederdi.

Fodla satılmaz, fukaraya tevzi edilir, bâzı ailelere de vakıfla tahsis olunurdu. Birinci Ahmet, Ayasofyaya rakip olmak üzere Sultan Ahmet camiini yaptırdığı zaman camiinin civarındaki evlere fodla tahsis eylemişti. Bu suretle Ayasofyanın cemaatini Sultan Ahmede alacaktı, fakat iki cami de cemaatla dolardı.

İmaretlerde her gün fukara için pişen yemek nohutlu pirinç çorbasıdır. Perşembe günleri de pilâv zerde yapılırdı, fakat bu zerde bildiğimiz zerde değildi, buna (Zırva) denilirdi. (Zırva) pirinci çok ararotu az bir tatlıdır, sıcak yenilir ve pilâvın üstüne dökülür. Nefaseti dolayısiyle bâzı evler de bundan alır ve yerlerdi,

İmaretler, Ramazanda yemeği iftar ve sahurda çıkarırlardı. Boğazlarına düşkün olanlar imarette çalışanlara bir (fodla boğaçası) yaptırırlardı.

Bunu da tarif edeyim:

Evvelâ evde (iç) hazırlanır. Kaşar peyniri rendelenir, yumurta ve tereyağı ile bir macun haline gelinceye kadar döğülür, halledilir, imarete götürülür. Pişirici evvelâ fodlayı fırına atar, az durdurduktan sonra çıkarır, iki sıcak fod'a arasına bu (iç) i yayar ve tekrar fırına verir. Boğaça fırından çıkar çıkmaz nefis tereyağı hazırdır, üstüne sürülür ve tepsi ile eve getirilir. Evde üryani, kayısı, yahut üzüm hoşafı bekliyor Boğaça yenilip, hoşafla tarsin edilirse öyle bir beton olur ki adamı üç gün tok tutar.

Bunlardan başka İbrahim Paşada basık bir fırının simit makarnası vardı ki bilhassa sahur yemeğinde yapılırdı. Simit makarnası et suyu ile pişirilir, üzerine döğülmüş ceviz dökülür, kırmızı biberle tereyağı gezdirilir. Sahurda bu yenildikten sonra üstüne iki bardak su içince simitler nargile marpucu gibi şişer, oruçluya açlığı düşündürmezdi.

Bu arada Cağaloğlu fırınının acıbadem kurabiyeseni de unutmamalı .

Bugün simit ve krik krak dedikleri susamlı uzun bagetler Kuzguncukta bir Romanya muhacirinin fırınında yapılıyor.

Ramazan tatlılarından bir de gülâç vardır. Gülâcı vaktiyle Topkapıda tatarlar yaparlardı, şimdi makine ile yapıldığı için naylon torbalara benziyor, kayış gibi. Gülâç, yabademli fındıklı veyahut da kaymaklı olur. Bunu evlerde konaklarda hanımların, hanım efendilerin yapmaları an'ane iktizasındandır. Kaymaklı gülâcın üzerine renkli şekerle döğülmüş şamfıstığı dökülür. Hafif ve nefis bir tatlıdır.

Eski nüktedanlardan Muhsin bey merhum Şeyhülislâm Cemalettin efendiye iftara gider. Şeyhülislâm Muhsin beyi kendi hususî sofrasına alır, yemekler yenildikten sonra tatlı olarak gülâç gelir. Efendi hazretleri:

— Muhsin bey, der, gülâç ne kadar hafif ve hafifliği nisbetinde nefis bir tatlıdır.

Muhsin durur.

— Öyle değil mi?

Muhsin :

— Aman efendi hazretleri, der, baklava, kadaif, dilber dudağı, kadın göbeği, bülbül yuvası, vezir parmağı gibi ağızda dağılan nefis tatlılar varken rahmetli hamınnemin namaz bezine benzeyen gülâcın da lâfı olur mu ya?

Saz Şairleri :

RUHSATÎ'YE DAİR

Yazan: Haşim Nezihi OKAY

Sivasın büyük ve orijinal halk şairi Ruhsati'nin deyişlerini toplıyan biri 36 da Kadri Özyalçın tarafından, diğeri hemen biraz sonra çıkmış iki kitaptan sonra bu kere de büyük folklorcu dostum üstat Eflâtun Cem Güney'in büyük himmetile şairin deyişleri derli toplu olarak bir kere daha edebiyat âlemine sunulunca, artık, Ruhsati'ye ait ele geçmemiş başka bir parça kalmadığına inanır olmuştum. Zira bu her üç derlemenin de mahallinde, yâni Sivas ve dolaylarında yapılmış olması, bu kanaatimi kuvvetlendirmişti.

Bu defa elime Alacahanlı Halil Rifat adlı bir zatın imzasını taşıyan ve kendi el yazısiyle olduğu anlaşılan 938 de ve eski yazı ile yazılmış cönkümsü bir defter elime geçti. Defterde bulunanları gözden geçirince bunların her üç eserde de bulunmadığını gördüm ve gönlüm kaybolup gitmelerine razı olmadı. Bilhassa son eserin sahibi büyük dostum Eflâtun Cem'in affına güvenerek bunları nisyandan kurtarmayı uygun buldum. Dergiye yolluyorum; ancak, Halil Rifat'ın kim olduğunu öğrenmem mümkün olmadı; bu itibarla cönk sahibi hakkında pek bir şey söyliyemiyeceğim.

Esasen cönk'ü eski kitaplar satan bir seyyar satıcıdan ele geçirdiğim için ondan da bu cönk'ü nereden tedarik ettiğini öğrenmem mümkün olamadı. Ancak yazıda bâzı imlâ yanlışları bulunması dolayısiyle bu zatın pek fazla münevver olmadığı tahmin edilebilir.

Gerek dostum Eflâtun Cem'den gerekse sayın Maarif Kitabevi sahibi Naci Kasım Kerimesi Menije hanımefendiden Ruhsati'nin ikinci baskısında bu şiirlerin de kitaba ithal edilmesi hususlarını burada bilvesile hürmetlerimle rica ederim.

Şimdi koşmaları sırasiyle yazalım:

I

Kani lokman Kani, yoktur Eflâtun
Urdular sinemi yare dayandı
Nice bir çekeyim derdi mihneti
Geldi gam kasavet sere dayandı
Topraktan halk oldu insanın cem'i
Fani dünya için çekerler gamı
Mancınığa korlar da İbrahimi
Vücudün yakmağa nara dayandı
Çok zamandır terk eyledim sılayı
Hak bana çektirdi derdi belâyı
Her kaçan cehtetsem yoktur kolayı
Görülmez işlerim zora dayandı
Elemi yarayı çok çekip Eyüp
Dökülen kurtları üstüne koyup
Âlemi yaradan settarül-uyup
Elaman ümidim yere dayandı
RUHSATÎ aşk ile gezdi âlemi
Ehli irfan olan anlar selâmı
Mevlâm böyle yazmış levhi kalemi
Bilmem bu tecellim nere dayandı

2

Bir mevlâya yalvaralım duralım
Farzın kılıp doğru yola sürelim
Habibine çok selâvat verelim
Koyalım uğruna can da beraber
Yalvaralım akıllı da deli de
Bize mevlâ güldürmesin ili de
Ebubekir, Ömer, Osman, Ali'de
. . . . . beraber
Alamanya şahı askerin vermiş
Sırb'ı, Rus'u tutmuş, bir yanda kırmış

Dağıstan, Gürcüstan hep viran olmuş
Yemen Arabistan Çin de beraber
Peygamber de bu döğüşe erişe
Ali ise bir taraftan girişe
Efendimin ashapları karışa
Kılıçlar belinde kın da beraber
Askerlerim Elbistanda kışlaya
Küheylânım Erzurumdan Kişneye
İnanın siz elli dokuz yaş ile
RUHSAT sizin ile can da beraber

3

Sivas Valisi Akif Paşaya Didekçe

Devletli hünkârın aslan veziri
Hamdolsun buyana revan eyledi
Dağıttı âleme namı, şöhreti
Gün gibi lûtfunu âyan eyledi
Reşit paşa geldi diye duyuldu
Fukaralar sevinmiye koyuldu
Eşkiya içine figan yayıldı
Geçirip benzini saman eyledi
Gayri geçti eşkiyanın çağları
Hep kırıldı bayrakları, tuğları
Korkusundan yatmaz derebeyleri
Bütün bellerini keman eyledi
Geçirdi nüfuzun dağ ile taşa
Titredi vilâyet, etraf, dört köşe
Tûlu ömreylesin binlerce yaşa
Cihan içre veli nişan eyledi
Bellerinden korkusuz geçiyor kervan
Bunda bir hal vardır dedi arifan
Hakkına duacı hep sabi sübyan
RUHSATÎ yolunu kurban eyledi

4

Hevesin var ise şu delik taşta
Umut koyman nev bahara turnalar
Halep köprüsünden havalı uçun
Uğrarsanız o civara turnalar
Samahora varıp eylemen heves
Mancılığın güzelleri bir kıyas
Âşık olursunuz tutarsınız kara yas
Dayanılmaz bu kedere turnalar
Eğlenmeyin orda etmeyin ahı
Vardır avcıların çokca günahı
Sakal tutanda da doğrultun rahı
Bir belâ getirmen sere turnalar
Ondan sonra uçup kanat bağlayın
Doğru yolla tam Gürün'e uğrayın
Nazlı yare varıp selâm söyleyin
Bir son verin ahüzara turnalar
Gürün şeyhlerinden alın himmeti
Bulursunuz belki siz de Cenneti
Sual ederlerse Âşık RUHSAT'ı
Deyin ki o yandı nare turnalar

5

Söylen barhanaya çeksin göçünü
Şükür yaradana belli yaz geldi
Uzun kısa gücük mücük defolsun
Cennetin misali belli yaz geldi
Hiç gitmiyor kara kışın dumanı
Zemheri de hiç vermiyor amanı
Gene mart ayının vardır imanı
Göz yaşı dökerek selli yaz geldi
Misafir alıyor dağların başı
Şükür gitti evden kışın telâşı
Yaz çiçeği çiğdem gösterir başı
Usul boylu ince belli yaz geldi
Pehlivanlar kispet giyer güleşir
Koyun kuzu dertli dertli meleşir
Ötüşür Bülbüller güller döneşir
Domurcuk vererek güllü yaz geldi
Dul avratlar, öksüz oğlan sevindi
Zebaniler uykusunu uyudu
Sehil kuşu sefasından bayıldı
Ayranlı erkânlı selli yaz geldi
Delik taşın yazı gelir geçerik
Gayri biz de çiftimizi biçerik
Abrul beşi gelmeyince göçerik
Sana müjde sağlı sollu yaz geldi
Gönül yan gel delik taşın yanında
. . . . . .
. . . . . .
Hey RUHSATÎ allı güllü yaz geldi

6

Dünyanın mekrine gönlünü verme
Sen de kurtulmazsın mevtin elinden
Ben filânım diye göğsünü germe
Sen de kurtulmazsın mevtin elinden
Hani Umran oğlu Hazreti Musa
Ejderha olurdu elinde asa
Firavun kavmile cenk etti varsa
O da kurtulmadı mevtin elinden
Nemrut İbrahimle çok çenk eyledi
Semaya çıkmaya hem kast eyledi
Sonunda bir sinek helâk eyledi
O da kurtulmadı mevtin elinden
Gökten ayet ayet Kur'an indirdi
Dertli olanlara deva kıldırdı
Dünya kalsa Muhammede kalırdı
O da kurtulmadı mevtin elinden
AŞIK RUHSAT ister din ile iman
Kani tahtın yel götüren Süleyman
Lokman da bulmadı ecele derman
O da kurtulmadı mevtin elinden

7

İzzet efendiye övgü

Ahlâkın bilenler metheder her an
Sahip Tabiatsın İzzet Efendi
Ceddin sual ettim eşraf hanedan
Ehli sehavetsin İzzet Efendi
Vechinde görünür nuru Muhammed
Anınçin ismine demişler İzzet
Destinde bulunur ilmü kitabet
Zebanı şerbetsin İzzet Efendi
Böyle bir tabiat böyle halâvet
Bülbül gibi diller böyle nezaket
Böyle servikamet yosma kıyafet
Yusuf kıyafetsin İzzet Efendi
Sıfatında çok halavet görünür
En büyük düşmanın bakar yerinir
Seni istemiyen düşer sürünür
Sahip adaletsin İzzet Efendi
Mahmur gözlerini nasıl süzersin
Vahşi ceran gibi tenha gezersin
Kimlere darıldın yoldan azarsın
Hamii RUHSAT'sın İzzte Efendi

8

Helallaşma Divanı

Hakkı dünya cümleten ihvanıma olsun helâl
Emmi dayı akraba dört yanıma olsun helâl
Her kime ki merhaba dedimse gene merhaba
Tam hulûslu dinime imanıma olsun helâl
Oğul uşak peder mader cümlesinden razıyım
Kimse şekva etmesin süphanıma olsun helâl
Bilür bilmez ettiğim isyanıma kıldım rücu
Yalnız dostuma değil düşmanıma olsun helâl
Rahmet ile yadedene rahmet etsün zül celâl
Kadın erkek küçük büyük haneme olsun helâl
Vasiyetnamem işiten bakmasın noksanıma
İşte baksın okusun divanıma olsun helâl
Vasiyetim sünnettir, nebiler tembihidir
Getürdüğüm selâvat sühanıma olsun helâl
Beş vakitte yadederim çarı yâr eshabımı
Ebubekir, Ömer, Ali, Osmanıma olsun helâl
Sathezar selâm Ali evlâdına
Kerbelâda can veren cananıma olsun helâl
Unutmasın mahşer günü RUHSATÎ'i kemteri
Candan gayri hediyem yok canıma olsun helâl

9

Sefadan el çekip cefaya taptım
İster ağlat, ister güldür efendim
Kederden ruhuma türbeler yaptım
İster yaşat ister öldür efendim
İster bermurat et, ister nâşât et
İser harabeyle ister âbât et
Gel savur toz gibi korkma berbat et
Gönlüm ateşinle küldür efendim
Yelkenim dağıldı yeller içinde
Ümidim, boğuldu seller içinde
RUHSAT'e cevretme eller içinde
Onu bölük bölük böldür efendim

10

Gayri çekticeğim ben bu çileyi
Kesildi dermanım dur seher yeli
Halim varıp yare bir bir sorayım
Yareme bir merhem vur seher yeli
Haktan bir inayet gelir irerse
Meclisimiz son demine varırsa
Eğer dost köyüne yolun uğrarsa
O yarin halini sor seher yeli
Usulca git söyle ol gonca yüzün
Kanlı yaşlar döküp yaşartma gözün
Eğer birleşmeye verirse izin
Gel bana bir haber ver seher yeli
Yakınlarda gözlesinler yolumu
Hiç kimseye vermesinler gülümü
Felek büktü kat kat etti belimi
Bu halimi söyle var seher yeli
Varıp ahpapları bir bir göresin
Yaranların divanına durasın
RUHSATÎ selâmın tebliğ edesin
Yollarda bekleme var seher yeli

11

Zalimin zülmundan bozuldu cihan
Ol tabibi Mustafa'ya den gelsin
Dört yanımı aldı insafsız düşman
Ol Aliyyül Murtaza'ya den gelsin
Anlar tanımadı hakkı, butları
Kâfir niçin kestin Şahı merdanı
Yezidi mervandan alınsın kanı
Ol Hüseyni kerbelâya den gelsin
Dur oldu dergâhtan bak iblis hele
Niçin lânet etti evvel ezele
İsa Musa ile İbrahim bile
Ahmet Mahmut Mustafaya den gelsin
RUHAT'ın zikriyle her nefesini
Bir gün boş kalacak can kafesini
Şeriat, tarikat, ilim dersini
Tefsir eden ülemaya den gelsin

12

Bugün bir güzel gördüm siması hem esmerlenir
Ebruları tel tel olmuş kokusu amberlenir
Ağzı şeker dudağı bal dili sakız sevdiğim
Sallanışı sadrıazam, kendisi hünkârlanır

Yaşı on altı yaşında sarılacak can gibi
Ebruları tel tel olmuş memeler fincan gibi

Güzelliği vasfa sığmaz Yusufu Kenan gibi
Bir acaip gözler vardır baktıkca dilberlenir

Kaşların yayını kurmuş canım ile can gider
İnsan olan dayanamaz gözleri kurban gider
Hasretile gece gündüz gözlerinden kan giler
Her baktıkça derdim artar yüreğim fırkatlenir

Bir acaip gönlüm vardır güzellerden hazlanır
Türlü türlü renge girer sararır beyazlanır
Bugün başım ağrır diye durmuş bana nazlanır
Hal anlamaz ol zalime RUHSAT'i de dertlenir

13

Rücu ettim isyanımdan cümleden geçtim şükür
Ol hızırdan bâdeler nûş eyledim içtim şükür
Yalan imiş inanırdım fendine dolabına
Gayri aklım fehm eyleli babı açtım çok şükür

Aklın cemet başına bu faniyi ne idersin
Bir gün ecel şerbetini nuş eyleyip yutarsın
Bu dünyaya uryan geldin yine uryan gidersin
Yakasız kolsuz gümleği hoşça biçtim çok şükür

Dostlarını düşman etti vasfını yazdı deyu
Doğru yolu terk edüben eğride gezdi deyu
Nice güman düşürürler Ruhsati azdı deyu
Bihamdullah aklarımı kardan seçtim çok şükür

14

Ne zannedersin efendim ben beni bilmez miyim
Leyli nehar can veren cananı ben bilmez miyim
İsmi nurdur, cismi nurdur, sözü nurdur, canı nur
Ol Muhammed' Mustafa Sultanı ben bilmez miyim

Ziruh olup hal dili ile efgan edip tuttuğun
Zevkine güller açılıp lâle sümbül bittiğin
Seksen bin hacçaç çekilip cümle arzu ettiğin
Kâbeyi bettül harem anı da ben bilmez miyim

Ol Aliyyül Murtaza Mevlâmızın aslanını
Kırdı küffarı kahretti çok akıttı kanını
Kaldırdı beytül haremden bunların nişanını
Ol Aliyyül Murtaza aslarını ben bilmez miyim.

Bilmeseydim RUHSAT alıp içer miydim camı ben
Bir mecazi aşk yolunda arttırmışım Şanı ben
Anın için leyli nehar çekerim efganı ben
Gökten inen dört kitap Kura'nı ben belmez miyim

15

Bilmem nasıl arzedeyim halimi diller sana
Feda kılam bu canımı serimi diller sana

Doğru söyle kimi seversin, sana o lâyık mıdır
Harç edeyim bütün varim kârımı diller sana

Sen seni sakın hasimden düşürürler tuzağa
Şöhrete meyil verme girersin sonra ağa
Ben zaifim dayanamam düşerim sola sağa
Bu kadar ihsas ederim zarımı diller sana

RUHSATîyem kail oldum aha elli beşine
Gece gündüz yanar oldum benim gibi şaşkına
Bendeni atma yabana yaradanım aşkına
Yoksa şekva mı edirdim şimdicek diller sana

16

Mah muharrem gelende yürekten gümgümlenir
Kerbelâya âşık olan gam çeker gam gamlanır
Ham sofu bilmez anı, aşk nedir, sevda nedir
Ben âşıkım diye çıkar mecliste kemkümlenir

Âşık olan seher vakti çağırır Allah deyü
Mahşer günü kıl şefaat Yaresüllallah deyü
Keşişler dâvaya düşmüş İsa resullah deyü
Kilisede günlük yakar tüttürür gümgümlenir

Diken de bir çiçek açsa gülistan oldum sanır
Çirfekte biten ısırgan ben reyhan oldum sanır
Bir sako partol giyenler arifan oldum sanır
Kurulur sadrı bâlaya lâf verir hamhamlanır

Arabiye fetva veren farisi değil midir?
Şair olmak bu işin de yarısı değil midir?
RUHSAT ise dünyanın yüz karası değil midir?
Bir gün olur defterimiz dürülür mimmimlenir.

17

İzin size tor sunalar derilin bayramlaşın
Dünyalar durdukça durun var olun bayramlaşın
Buna bayram günü derler kan edenler barışır
Gönlünüze cilâ verin var olun bayramlaşın

Serapa ziynet geyinip kırmızı güller gibi
Arifane dil çeküben konuşun bülbüller gibi
Gam çeküben gerdan eğme lâle sümbüller gibi
Kol kola göğüs göğüse sarılın bayramlaşın

İkişer ikişer olup her taraf alay çekin
Ak ellere al kınalar hilâl kaşe yay çekin
Cem oluben bir araya bir temiz halay çekin
Oturun biraz dinlenin yorulun bayramlaşın

Aşağıdaki koşmanın değişik bir varyantı üstat Eflâtun Cem Güney'in hem Ruhsatî kitabında Ruhsati'ye ait olarak alınmış. hem de Meslekî kitabında Ruhsati'nin oğlu Minhaciye ait bir numaralı koşma olarak gösterilmiştir. Ben bu koşmanın babasına, yani Ruhsati'ye ait olduğu kanatindeyim.

İktibaslar :

İSKOÇ ŞATOLARI

Claire - Eliane Engel'den Çeviren Muzaffer UYGUNER

İskoç şatolarının mukaddes ve manevî yönlerini ihmal edip sadece mimarî tarzlarından, burçlarından ve tefrişlerinden bahseylemek doğru olmaz. Bir Ortaçağ şatosunun kökleri tarihin derinliklerine uzanır. İskoçyada ise bu hal her taraftan daha fazla hissedilir. Toprağı ufuklardan ufuklara süpürgelikler, fujeler ve otlarla örtülü; az işlenmiş vahşi ve el sürülmemiş dağlarla kapalı, fırtınalı ve bu lutlu bu memlekette bütün dramatik mazi kalelerin eski taşlarında devam etmektedir. İskoç romantizminin bugün de yaşadığını söyleyebiliriz. Glasgow Birleşik Krallığın önemli şehirlerinden biridir; fakat bütün tarihi, restorasyon bilginleri tarafından silinmiştir. Beyaz granitten yapılmış binalariyle parlak Aberdeen, memleketin kanlı ve romanesk tarih devirlerini yaşayan İnverness, Edimbourg gibi şehirler de eski şehirlerdir.

Memleket her devirde akınlara, yağmalara, istilâlara uğradığından İskoçya her zaman müdafaa tertibatını yenilemek ve deniz kıyısındaki burunlarda ve adalardaki kalelerini tahkim eylemek mecburiyetinde kalmıştır. Çok defa de tepelere tırmanılmış ve dik bir tepeden duruma hâkim olmak istenilmiştir. Mimarî yarı ingiliz, yarı fransız tarzında, pitoresk ve karışıktır. Bir zaman kuvvetli bir fransız etkisi bulunduğu, kralların ve senyörlerin yanında çalışan mimarların tahkim edilmiş fransız şehirlerinden, hususiyle Carcasonne'dan, ilham aldıkları bilinmektedir. İskoç şatoları yüksek küçük kuleler ve İngil terede bulunmayan teferruat ile tezyin edilmişlerdir. İskoç Kralı Jacques V Fransada yaşamış; François I in kızı Madeleine de France ve Balafré'nin kardeşi Marie de Guise ile evlenmiştir. İskoçya gibi uzak bir memlekette Rönesansın ilk abidelerinden biri olan Stirling Kraliyet Şatosunun süslenmesi için Fransadan heykeltraş getirtmiştir. Guise Dükü eniştesinin bu arzusuna uyarak inşaat sırasında fransız mimarları göndermiştir. Stirling, Stuartların kaderleri ile sıkı bağları bulunan kalelerden biri olmuştur. Bir sivri kayanın üzerine tünemiş gibi duran şatonun surlarında ailenin kralları bazen sakin bir ömür geçirmişler, bazen de isyan eden vassaller tarafından hapsedilmişlerdir. 1543 de, henüz bir kaç haftalık bebek iken Marie Stuart ve daha sonra oğlu Jacques I (İskoç Kralı olarak Jacques VI) burada taç giydiler.

Krallık kalelerinden büyük bir tanesi de Edimbourg'tadır. Üç yönden şehre hâkim kayalık bir burundaki bir tepenin üstüne kurulduğundan biraz Stirling'e benzer. Şimdiki durumu restore edilmiş şekli olup bazı belgelere göre ilk inşası 620 yılındadır. Şurası muhakkak ki 1093 de Kraliçe Margaret'in burçlarında öldüğü zamandan çok önce inşa edilmiştir. Bu şatoda zaman zaman oturulmuş, terkedilmiş ve bir zaman sonra yeniden imar edilerek ikametgâh ittihaz edilmiştir. Stuartlar başlıca ikametgâhlarından biri olarak kullanmışlar, Marie Stuart tarafından Kraliyet İkametgâhı olarak kullanılmış, Jacques I orada doğmuştur. Rönesansın sonlarında, burçlarından birinin üstünde fevkalâde bir mimarî ile geniş bir merasim salonu meydana getirilmiştir.

Marie de Guise'in maiyeti burasını rahatsız ve sıkıcı bulduğundan oturmak istememişlerdir. Çoğunluğu Fransız olan bu saraylılar idareyi ellerine dahi almışlardı.

Saltanatın tercih eylediği yerlerden biri de Edimbourg yakınlarında Firth of Forth sahillerine yakın Linlithogow şatosu idi. Burayı Jacques V in karısı ve Marie Stuart'ın

18

Ilgıt ılgıt esen seher yelleri
Benim keklik sekişlimden bir haber
Yine bahar geldi dağlar yeşerdi
Söyle benim dal kaşlımdan bir haber
Sevdiğimin kulakları seste mi
Gönülcüğü acep yine hasta mı
O da benim gibi kara yasta mı
Göğsü elvan nakışlımdan bir haber
Sinnim vardı otuzbeşe dayandı
Bağrım yine ateşlere boyandı
Gönül gayri gafletinden uyandı
Bülbül gbi konuşlumdan bir haber
On yıldır RUHSATÎ hasret yüzüne
Muhabbet tuzağı kurdu izine
Seher yeli vardınsa çam düzüne
Benim ahu bakışlımdan bir haber

annesi severlerdi. Burası 1746 da jakobitlerin ıyaklanması sırasında yakıldığından harabe ıalindeydi; fakat şahane bir harabe. Taşlar, ɔelki de yangın sırasında kimyevî bir olay ɜebebiyle pespembeydi. Kare şeklindeki büyük ıkametgâh, etrafını söğütlerin çevrelediği kü_ çük bir göle bakıyordu. Stirling gibi bu da Sir James Hamilton tarafından inşa edilmiş_ ti. Çatısız, büyük pencereleri açık, korkunç ɔinalarla çevrili avlusu karanlık olup burada Rönesans stilinde yapılmış güzel bir çeşme ɔulunuyordu. Doğuda, bugün boş olan hücre_ lere açılan büyük bir kapı vardı ve bunun ö_ nünde üç İskoç unsurunun, yani halk Parle _ mento ve Rahipler sınıfının sembolleri bulu_ nuyordu. Bu avluda, 1535 yılına doğru, Jac_ ques V ve Merie de Guise'in huzurunda, meş_ hur ahlâkçı Sir David Lindsay'in protestan_ ıktan mülhem İskoç Tiyatrosunun tarihinde önemli bir dönüm noktasını ve reformu gös_ teren Ane Etatire Of the Three Estates (Üç Devletin Yergisi) adlı piyesi oynamıştır. Bu piyes oldukça iyi bir şekilde kısaltılmış ola_ rak Edimbourg Festivalinde de oynandı.

Bölgenin diğer kırallık şatosundan biri de Edimbourg limanında, kaleden inen yolun, Mile Royal'in sonunda bulunan Holyrood'dur. Saray, 1544 yılında bir İngiliz çapulcu takımı tarafından yakılan bir gotik kilisenin etrafın_ da kurulmuştu. Kilisenin harap kemerleri, kavissiz sivri kemerleri, XVII yüzyılda Char_ les II zamanında inşa ettirilen, XVIII yüz_ yılda restore edilen bugün de Kral ailesinin Edimbourga geldiklerinde oturdukları yeni sarayın yanında, yükselmektedir.Marie Stu _ art gürültülü ve fırtınalı yaşayışının bir çok yıllarını orada geçirmiştir. Kâtibi ve gözdesi Rizio orada öldürülmüştür. Bugün, Kraliçenin odasının kapısına cesedinin bırakıldığı yerde kan lekeleri görülmez; onların yerine bakır bir levha konulmuştur.

Firth of Forth'e hâkim şahane bir park_ ta, yeni fakat pitoresk olan Lauriston Cast_ le bina edilmiştir. Bu şato 1683 de, Edim_ bourg'da kuyumculuk yapan Law of Lauris_ ton ailesinden satın alınmıştır.

Edimbourg'un güneyinde, şehrin hemen yakınında, 1374 tarihlerinde kurulan Craigmil lar Castle'ın muhteşem harabeleri görülür. Henüz delikleri açılmağa başlanan muazzam duvarları yüzyıllara dayanabilmiştir. 1544 de yağmaya uğramıştı. O tarihlerde Stuartların malı bulunduğundan hemen bir fransız mimar tarafından tamir edildi ve tarihi, krallık aile sine bağlı olarak, devam etti.

Güneye inildiğinde, Tweed'in ormanlık, yeşil ve güleç topraklarında; kıyının kaya _ lıkları üzerine kurulmuş, yüksek Niedpath kalesi görülür. 1296 da inşa ve 1656 da tamir edilen bu kule İskoçyanın fevkalâde kulele_ rinden biridir ve tarihi Robert Bruce'a daya_ nır. Daha uzakta, Peebles kısmında XV yüz_ yılın sağlam ve mağmum cepheli büyük ika_ metgâhı Traquair Hous bulunur. XVI yüz _ yıldaki tamiratta büyük salonlarının birinin tavanına muhteşem resimler ve heykeller ko_ nulmuştur. Traquair kontları, malikâneleri _ nin mahvını önlemek için bir çok İskoç sivil savaşına katılmışlardır. 1648 de Montrose Markisinin ve 1745 de Prens Charles — Edou_ ard'ın yardımlarını da reddetmişlerdir. Onlar, bu şatoda birer gece misafir kalmışlar ve giderken parkın arka tarafındaki demirkapı_ yı sürgüleyerek, bunun bir Stuart kralı için açılamayacağını beyan etmişlerdi.

Traquair'in hemen yakınında, batıda, Sir Walter Scott'un oturduğu Abbotsford yükse_ lir. Tamamen gotik stilinde olup yazarın şair_ lik zaferinden sarhoş bulunduğu ve ayni yılda üç romanını yayınlamağa başladığı 1812 yılın da yapılmıştır. Abbotsford'da herşey, bütün binayı süsleyen Maida adlı köpeğin — ki bu köpek hayatında ve ölümünden sonra sahibini bırakmamıştır — resimlerine varıncaya ka_ dar gotik stildedir. Edimbourg eski hapisha _ nesinin kapısını kapı olarak takmışlardır. Koridorlar ve salonlar dirks (bir çeşit kama), claymores (iki ağızlı büyük ve düz İskoçya kılıcı), skindues ve diğer kesici silâh armaları ile süslenmiştir. Kitaplık açık ağaçla döşen_ miş, tavana muazzam bir pantantif konulmuş_ tur. Eski âşık, zarıf görünüşlü, heyecanlı ve cömert Walttr Scott'un bu ciddî durum göst_ teren sahte eşyayı yanyana koymakta ve yer leştirmekte bir çocuk zevki duyduğu sanı _ lır.

Firth of Gorth'un kuzeyine geçilirse şato_ ların pitoreskleştiği ve biraz da fazlalaştığı görülür. Dundee'nin kuzeyinde, arızalı ve or_ manlık bölgede, Kraliçenin annesi Elizabeth'_ i kardeşi Lord Strathmore'un malikânesinde Glamis şatosu bulunmaktadır. "Hail to thee, Macbeth, Thane of Glamis! (Selâm sana, Mak_ bet, Glamis Senyörü)". Bu şato Makbetin bü

yücülerini akla getirirse de çevre vahşi değil_ dir ve Shakespaeare kahramanını biraz kara düşündürmüştür. XIV. yüzyılden kalma tamir edilmiş yüksek bir burç iki yeni kanatla çi_ menler ortasında yükselir, İngilterede hüküm sürmüş Stuart krallarının reykelleri ve bir dev güneş saati ön tarafını süsler. Arkada, Rönesans stili bir bahçe malikânenin yüksek duvarı ile çevrilmiştir. Jacques V ve Marie de Guise, 1715 de Sait — George şövalyesi gibi burada yaşadılar. Makbetin Kral Mal _ colm'u burada Stone Chamber Taş Odada katleyledigi iddia edilmekte ise de bu yalandır. "Nouveau Tesatment — İncil" ile ilgili ve Hollandalı ressam Jocob de Wett tarafından 1688 yıllarında yapılan bir seri tablonun süs lediği şirin bir kilisesi de vardır Fakat şato, İskoçyanın en huzursuz şatolarından biridir. Strathmore ailesinin nesilden nesile geçen ka_ ranlık bir aile sırrı mevcuttur. Hayaletlerden, kilisede geçen gizli olaylardan bahsedilir. Hepsi müphem ve fakat hâlâ da müessirdir. Zira, hayaletler aşağı yukarı bütün eski İs_ koç evlerinde barınmak hakkını haizdirler ve bu gibi misafirler normal sayılır. Edimbourg' da 'For Recording abnormal Happening" a _ dında bir dernek bulunmaktadır. Üyelerinden biri, M. J, W, Herries, bana bazı müşahede_ lerini bildirdi. Onbeş yıl önce Stirling şatosu nöbetcilerinden biri burçlar üzerinde bir gölge görüp bayılmıştır. Zeki ve akıllı bir adam o_ lan nöbetçiye ne gördüğünü soran M. He _ ries'ye, Marie Stuart'a benzeyen bir hayalet tavsif etmişti. Edimbourg şatosunda, 1670 de büyücü tarafından yakılmış Yüzbaşı Weir'e benzeyen bir "Kara Adam _ Arap" görülmek_ tedir. Robert Bruce zamanının bir hayaleti de Glamis'de görülmektedir. Neidpath'da ise M. Herries, bir merdiven çıkan ayak sesleri duymuştu; halbuki o sırada hiç kimse çıkma_ mıştı .

Çok meraklı inançlardan biri de Skye a_ dasındaki Dunvegan Castle ile ilgilidir. Ülke 750 yıldır bilâfasıla Macleods'ların elindedir ve 1956 yılında ailenin genç vârisinin 21 inci doğum yıldönümünde Kraliçe Elizabeth de hazır bulunmuştur. Bu merasimde, 1493 den beri gelen âdete göre, Duvegan kadehiyle i_ çilmesi mecburîdir. Şatonun kıymetli eşyası arasında lekeli ipek büyük bir mendil bulun _ maktadır. Bu ipek mendil bir Doğu kumaşı olup Haçlı Seferleri sırasında Macleods'a pe_ riler tarafından verilmiştir. Gelenek öyle yer_ leşmiştir, ki son Dünya Savaşında bu aile fertleri tayyare ve tanklarında bayraklarını taşımışlardır. Bayrağın Skye'e ve perileri tarafından getirildiğine inanılmaktadır. Bu pe rilerden biri olan Harald Haardread'in bir Bizans kilisesinde tavattun ettikten sonra Ku düse gittiği ve oradan İskandinavyaya geldiği ve bu kumaşı Kudüsten getirdiği söylenmek_ tedir. Ahfadı İskoçyaya yerleşmiş ve onların kızlarından biri Macleods ile evlenmiştir. Bel ki Doğu kumaşını da Macleods'a getiren bu kızdır. Şatonun kalın duvarlarının etrafında herşey gariptir: Macleods'u tehdit eden tehli _ keyi haber vermek için gökten ateş küreleri geçer; leylekler saadet habercisidir. Her za _ man bu Perili yer ziyaretçi celbetmiş olup Dr. Samuel Johnson ve Walter Scott orada bir müddet kalmışlardır.

Batı kıyıları yakınında, Loch Alsh adlı küçük adada, Morray Kontlarının malı olan XIII. yüzyılın kalelerinden Eilean Donan'ın harebeleri yükselir. 1715 de bir isyan sonunda üç harp gemisi tarafından bombardıman edil_ miş, 1719 da İspanyolların garnizonu olmuş_ tur; bugün ise Loch'un gri sularını seyreden bir iskelet gibidir.

İskoçya tepelerinde ve burunlarında yük selen şatoları kısaca olsa dahi ele almak cilt lere vabestedir. Dee'nin güzel vadisindeki kra liyet şatosu Balmoral 1850 — 1860 yıllarının, "kötü devir" in cesur bir abidesidir. Fakat Tantallon, İnverary, Culzean — XIV yüzyılı XVIII. yüzyıla bağlar — Hopetoun ve daha bir çokları, bu kendine has ve esrarlı memle_ ketin pitoreskini saklamaktadırlar.

M. R. GAZİMİHÂL ÖZEL SAYIMIZ

152 numaralı ve Mart 1962 sayımızı memleketimizin yegâne müzikologu mer hum Prof. Mahmut Gagıp Gazimihâl sa_ yısı olarak hazırlamıya karar vermiş bulunuyoruz.

Merhum büyük üstadı yakından ta_ nıyan ve onun değerini türlü cepheler_ den ele alacak olan her yazı bu nüsha_ mızda yer alacaktır.

Bu sayımızın eksiksiz olması için ilgilerinizi bekliyoruz. T. F, A,

Yozgat Folkloru :

YOZGAT'TA YUFKA, BAZLAMA, DÜĞÜN EKMEĞİ

Yazan: Hasan ÖZBAŞ

Yozgatta yerliler YUKA (Yufka) ekmek yerler. Yufkayı her aile kendi evinde yapar. Bunun için Yozgatta eski evlerin hepsinde (Yufka ekmek pişirmek için) bir Tandır vardır. Evde tandırın bulunduğu kısma TANDIRLIK derler. Tandırda SAÇKI (sap, saman, kuru gübre) yakılır. TANDIR bir metre kadar derinlikte 70 santim kadar çapında içi tuğla ile örülmüş, silindir vari bir kuyudur. Tandırın hava alması ve kolay yanması için dibinden, dışarıya bir delik açılır. Buna KÜLLE denir. Tandır bu delik hizasından çatılır ve ateşlenir.

Yufka ekmek yapmak için kullanılan aletler şunlardır:

1 — 2 - 3 batman veya daha fazla unu, içinde yuğurmak için Bakır bir TEŞT.

Yufka hamuru mayasızdır. Yuğrulacak una kâfi gelecek kadar tuz atılarak soğuk su ile teşt içinde hamur yapılır. Bu hamur yumruklarla iyice yuğrulur. İyi yuğrulmıyan hamur açılmaz. İyice yuğrulan hamur biraz bekletildikten sonra 300 - 400 gram kadar yuvarlak beziler yapılır. Hamurun içine salamur peyniri suyu veya katık suyu konursa ekmeği pek güzel açılır.

2 — İTA, ita sofra altına benzer fakat daha geniş ve çadır bezi gibi kalın büyücek bir bezdir. Eskiden bizde dokuma fabrikaları mevcut değilken Yozgatlılar itayı ya at derisinden yaparlar veya yünden hususi dokuturlardı. Sonraları fabrika malı kalın bezlerden yaptılar. Fabrika bezleri ucuz ve kılsız olduğu için çabuk benimsendi.

Ekmek edileceği zaman ita tandırlığa yayılır. İçine bezilerin yapışmaması ve ekmek açıcıların UĞRA olarak kullanmaları için bir miktar un konur, Alınan beziler itanın ortasına yığılır.

3 — EKMEK TAHTASI, Bir metre kadar uzunduğunda 60 - 70 santim genişliğinde ve 15 santim kadar yükseklikte, ayaklı, üzeri pürüzsüz, düz tahtalardır.

Beziler oklavalarla bu tahtalar üzerinde açılır.

4 — OKLA (oklava), bir metre kadar uzunluğunda, 1,5 santim çapında, pürüzsüz ve yuvarlaktır. Tahtadan yapılmıştır. Ekmek bununla açılır,

5 — EVRAAÇ (Evirgeç), İki ağızlı kama biçiminde fakat ucu yuvarlak olur. Bir metre uzunluğunda 5 santim eninde yarım santım kalınlığında yassı sert tahtadan yapılmıştır

Ekmek saç üzerinde bununla evrilir. (Çevrilerek pişirilir)

6 — SAÇ, Bir metreden fazla kuturda, iç tarafı basık (içbükey) dış tarafı kubbemsi (dışbükey) ve kalınca bir saçtır Yanan tandırın üzerine konur, Ekmek bu saç'ın üzerinde pişirilir.

Ekmek yapmak için bir gün evvelinden bütün bu takımlar hazırlanır. Kendinde olmıyanı, komşudan alırlar. Tandır temizlenir, saçkı tandırın başına yığılır. Ekmek açıcılar, yoğurucu ve evirici kadınlar bulunur. Yozgatta her kadın bu işleri bilir. Fakat bir kadın yalnız başına bütün bu işleri yapamıyacağından, ya para ile veya ödünçleşme kadınlar bularak ekmeğini yaparlar.

Ekmek edileceği gün sabahleyin erken den (Ezandan evvel) kalkarlar. Ekmekçiler gelir. Evirici başlığı çatar, tandırı yakar. Yoğurucu hamuru yuğurur, bezeleri alır, Açıcılar itayı tandırlığa serer, itanın etrafına minderlerini kor, üzerine otururlar. Önlerine tahtalarını alırlar. Tahtanın kendilerine gelen yanını dizleri üzerine dayıyarak, meyil verirler. Bezilerin tahta ve oklaya yapışmaması için, bezilerin altına ve üstüne un serperler. Serpilen una UĞRA denir. Bazı fakirler, uğralık için arpa unu kullanırlar. Tahta üzerinde bezileri oklalarla açarlar, Unun özlülük derecesine göre beziler gayet ince kâğıt gibi 110 - 120 santim kutruna kadar açılır. (Sarıbursa unu güzel açılır.) Açılan ekmekler daha uzun bir oklaya UZUNOKLA'ya sarılarak eviriciye verilir. Evirici bunu kızgın saç üzerine sererek elindeki evraaç ile çevirerek yakmadan pişirir. Pişen ekmekler üst üste yığılır. Sonra yığılan bu ekmekler deste deste alınarak bir odada soğutulur. Ondan sonra kilerde yerine bir adam boyu kadar üst üste yığılır. Buraya kadar yapılan işe, EKMEK ETME derler.

Bir evde ekmek edilirken sokakta, burcu burcu kokar. Teklifsiz olan komşular sade yağ getirir, Bazlama yağlatırlar. Ekmek edilirken

gelene, kim olursa olsun bir kaç tane sıcak bazlama verilir.

BAZLAMA. — Daha ufak çapta kalınca açılan yufkaya BAZLAMA derler. Tam bezi ile Büyük bazlama yapılır. Bir ekmek bezisini üçe, dörde bölerek küçük bazlama yaparlar. Büyük bazlamanın içinde, küçük bazlamaları sade yağ ile yağlarlar. Yağlı bazlama buna derler. Sıcak sıcak yemesi hoş olur .

Yufka çabuk bayatlamaz, nem görmedikçe küflenmez, herkes nüfusuna ve ununa göre 200 - 300 kilo unu yufka yaparlar. Nüfusuna göre 2 - 6 ay yerler. Böyle çok yapılan ekmeğe KIŞ EKMEĞİ derler. Hali vakti yerinde olan kışa girmeden böyle bir defa yapar, kış çıkanaca yer.

Pişen, yığılan ekmekler, kurudur. Herkes günlük ihtiyacı kadar 1 - 2 çarpım (5 - 10 ekmeğe bir çarpım denir) kuru ekmekten indirir, herbirine tek tek eliyle su serper. Yine üst üste kor, üstünü sufra bezi ile örter. Biraz sonra bu ekmekler yumuşar, pamuk gibi olur. Artık kırılmaz, bunlar dörde katlanarak sufraya getirilir.

İşte düğün yapacak olanlar, düğüne girmeden bir de DÜĞÜN EKMEĞİ yaparlar.

Oğlan evinin düğün için yaptığı ekmeğe DÜĞÜN EKMEĞİ Kız evinin yaptığı ekmeğe de KINA EKMEĞİ derler.

Düğün ekmeği düğünün ihtiyacı kadar yapılır. Düğün ekmeğine açıcı olarak, şen tabiatlı, güzel sesli şen kadınlar çağırılır. Akraba ve komşu kadın ve kızlar da gelirler. Bir iki tane de Def bulundururlar. Def çalarak, türkülerle hamur yuğrulur. Açıcılar bir döküm ekmek açarlar, sonra ekmek tahtalarını kenara çekerek, kalan beziler etrafında bir güzel halay çekerler, Oyunlar oynarlar. Sonra tekrar işlerine başlarlar .

Güvey öğle yemeğine geldiğinde; evirici evraaç kaldırır. Bahşiş ister. Sonra güveye bazlama yağlarlar, Yağlı bazlamayı kadınlardan biri güveye götürür. Güvey bununla karnını doyurduktan sonra tepsiye bir miktar para bahşiş kor. Bu para ile çarşıdan meyve ve çerez getirirler. Orada bulunanlar yerler .

Hamur az da olsa düğün ekmeği çabuk bitirilmez, oyunlarla, halaylarla, şarkılar, türküler manilerle akşamı bulurlar.

Ekmek ettim terledim
Köşke çıktım parladım
Yar geliyor dediler
Koçu kurban bağladım.

KINA EKMEĞİ: Kız evinde yapılan düğün ekmeğine KINA EKMEĞİ derler. Kına ekmeği de aynen oğlan evinde edilen düğün ekmeği gibi edilir. Yalnız kına ekmeğinde Gelin kızı da oyuna ve halaya katarlar. Ucuzluk bolluk olur diye gelin kızı oynatırlar. Bir de kız evinden oğlan evine yağlı bazlama gönderirler. Oğlan evi bazlamayı getiren kadına bahşiş verir. Bu para ile çarşıdan meyve ve çerezler getirtirler,

Düğün ekmeğinde olduğu gibi aynı neş'eli hava içinde akşama kalar kına ekmeğini de ederler.

Yıllık abonesi: 10, altı aylık abonesi: 5 liradır.
Yurd dışı senelik abone: 3$, 1£

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmıyan yazılar istenince geri gönderilir Adres değiştirmelerde ücret alınmaz.
Vakıt Basımevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HINÇER
Sekreter: BORA HINÇER
ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No. 17 İstanbul

TÜRK FOLKLOR DENEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Yurdun Çeşitli Yörelerinden :

BİLMECELER, BULMACALAR

— VIII —

Derleyen: Faik AKÇIN

Tumtok, gölgesi yok. **(Kuyu)**

Tükenmezden mal aldım, öremeze bin dirdim, sallanmazdan geiçrdim. **(Toprak - Katır - Köprü)**

Tüllü müllü ..şak, bunu bilmiyen eşek **(Turp)**

Tuttum bir aplan, sordum çırcıplak; babanınki bitişik, ananınki dört parmak. **(Abdest alıp namaza durmak)**

Türlü kız sancağınla, yetmiş iki erceğinle. **(Darı başağı)**

U

Uçar uçar, beyaz yapar. **(Değirmen)**

Ufacık arpacık = (mantarcık) başındadır tablacık. **(Raptiye)**

Ufacık boylu, yeşil donlu. **(Bamya)**

Ufacık fıçıcık, içi dolu turşucuk. **(Limon)**

Ufacık kırmızı bir ev, ne kapısı var, ne penceresi; içinde yıldızdan bir yatak, yatakta beş küçük yavrucuk. **(Elma)**

Ufacık mezar, dünyayı gezer. **(Ayakkabı)**

Ufacık mermer taşı içinde boylar; pişirirsen aş olur, pişirmezsen kuş olur. **(Yumurta)**

Ufacık minicik, burnu var eğricik. **(Norut)**

Ufacık nişadır, dünyayı ısıtır. **(Güneş)**

Ufacık odacık, içi dolu yongacık. **(Sümük)**

Ufacık tencerenin aşı, çok tatlı olur. **(Ceviz)**

Usta yapar, alan kullanmaz; kullanan bilmez. **(Mezartaşı)**

Usta yapar yapısını, insan yapar sefte sini. **(Ev)**

Uzaktan baktım hiç yok, yanına vardım pek çok. **(Karınca)**

Uzak uzak diyarlardan bir acaip kuş gelir, hurma badem dilleri acı tatlı sözleri insanın gözlerinden yaş getirir. **(Mektup)**

Uçtu keklik, kaldı dilber. **(Saman - buğday)**

Uzundur boyu, incedir beli; kesilince seli, söyliyor dili. **(Kalem)**

Uzun kuyu, dumdum suyu; içen ölür, içmiyen kalır; uzundur, incedir, kertilettir başı. **(Tüfek)**

Ü

Üç ayaklı geldi, arkasından yassı Mehmet, daha sonra Mısırlı Hacı Osman geldi; derken eli bıçaklı Ali geldi, onun arkasından kavgacı Hasan, onun da arkasından beyaz kü lâhlı Veli geldi; yanı sıra deli geldi; otuz iki hammal hana indiler; Handa bir gürültü koptu, Yemen ağası geldi, gürültüyü bastırdı. **(Sofra ayağı — Tepsi — Mısır ekmeği — Bıçak — Fasulye — Bulgur pilâvı — Hoşaf — Dişler — mide — Kahve)**

Üç biraderler üçü de kâtipzadeler, biri ber ri havada, biri abü safada, öbürü hâk—ü havada zevk sürer. **(Cemre)**

Üç dükkânım var, biri kadifeci, biri oduncu, biri de uncu. **(İyde kabuğu — Çekirdeği — Yenilen iç kısmı)**

Üçyüz altmış beş leylek, elli iki yumartası, dört yuvası oniki yavrusu var. **(Yıl, 365 gün, hafta 52, mevsim 4, Ay 12.)**

Üfürdüm uçtu, göksuyu geçti. **(Sığara kâğıdı)**

Üstü atlas dükkânı, ortası uncu dükkânı, altı oduncu dükkânı. **(İyde)**

Üstü kara kömür, kömür değil, içi beyaz, peynir değil, kuyruğu var sıçan değil, başı yeşil emîr değil. **(Kara turp)**

Üstümüzden inceler düşer, sana da düşer, bana da düşer. **(Yağmur)**

Y

Yamyam yanaklı, mantı kulaklı, Trabzon dişli, mahallenin dellalı. **(Eşek)**

Yapan satar, alan kullanmaz, kullanan da görmez, kıymetini bilmez. **(Mezar Taşı)**

Yarısı altın, yarısı gümüş, üstü zarif olmuş, her derde deva, murat etsen canlı olur. **(Yumurta)**

Yarım ektim, bütün aldım. **(Patates)**

Yarım kaşık, dıvara yapışık. **(Kulak)**

Yarısı ak, yarısı kara, bir temenna et söyleyim sana. **(Tavuk boku)**

Yaşaması için gömülen nedir? **(Ateş)**

Yaş girer, kuru çıkar. **(Ekmek)**

Yaymayı yaydım, kakmayı kaktım; kızılı gömdüm, kıllıyı yumdum. **(Yalak — Kapı — Ateş — Göz)**

Yazılı mezar, dünyayı gezer. **(Para)**

Yazın mavi tarla üzerinde güvercinler yürür. **(Deniz ve yelkenli kayık)**

Yedi tane kapısı var, ne de sağlam yapısı var. **(Baş)**

Yedi delikli tokmak, bunu milmiyen ahmak. **(Kulak 2, Göz 2, burun 2, ağız 1)**

Yeraltında dedemin sakalı **(Prasa)**

Yeraltından geçen peri. **(Su)**

Yeraltında dişsiz koca. **(Sarımsak)**

Yeraltında kara hardak. **(Turp)**

Yeraltında kazan kaynar, **(Karınca)**

Yeraltında kilitli sandık. **(Mezar - Tabut)**

Yeraltında kırmızı çivi **(Havuç - Pancar)**

Yeraltında kızıl bakraç **(Pancar)**

Yeraltında kırmızı bohça **(Domates — Kırmızı Trup)**

Yeraltında küflü sandık, **(Ölü)**

Yeraltında yağlı kayış, **(Yılan)**

Yer yer doymaz, taşır taşır yorulmaz, **(Vapur)**

Yerde gezer, izi yok; havada uçur, sesi yok, sütü helâl, canı var, kanı yok. **(Arı)**

Yerden yapma evler gördüm, etten sakallı adamlar gördüm, köpük kuşan taşlar gördüm, **(Mezar — Horoz — Sabun)**

Yeşil mantolu, kırmızı roblu, siyah düğmeli, **(Karpuz)**

Yeşil iken al olur, meyil edince siyaha, lezzet verir dimağa; tutar isen yavaş tut, iki elin kan olur, **(Karadut)**

Yeşil iken yerinden ayrılmıyan, sarardıktan sonra düşen nedir? **(Yaprak)**

Yeşil bir taht üstüne oturmuş bir melek, lâle ve mercandan lepleri, nevreste ile sohbet eder, bir rakip geldi, vurdu hançeri, **(Gül)**

Yılda bir gelir, ayda üç, **(Cemre)**

Yolda gider, yolcu değil, ağaca biner insan değil; semeri var, eşek değil, yazı yazar kâtip değil, **(Sümüklüböcek)**

Yük gördümü kaçar, yem gördümü coşar, **(Eşek)**

Yük üstünde kıllı yumak = kürklü hoca, **(Kedi)**

Yüzü kara, gözü kara, dalar bütün sokaklara, **(Akşam karanlığı)**

Yumrucuğum kadar yumrucuk içinde kırk elli yavrucuk **(Nar)**

Yumurtayı oyarlar, içine dünyayı koyarlar, **(Radyo)**

Z

Zehirden acı, şekerden tatlı, deveden yüksek. **(İncir ağacı)**

— BİTTİ —

Türk Halk Edebiyatında* :

KISKANÇLIK TEMİ ÖRNEKLERİ

Yazan: Ali TUNÇ

Kıskanmayı insan duygularının en asil olanlarından sayanlar vardır. Buna göre de kıskanma duygusunun ve kıskanan insanın pek hor görülmemesi lâzımdır. Ancak bu, şöyle olsun ki kıskanma duygusu bir aşağılık duygusu, kıskanan da bu duygunun manevi ezintisi içerisinde bulunmasın.

Türk halk edebiyatı, ya şairleri ağzından söylenilen, yahut da, bizzat halk ruhunun terennümlerini çeşitli motif ve duygu unsurlarile işlerken, bu duyuş ve söyleyiş güzelliğine ve ileriliğine ulaşmış bulunuyor. Çünkü, Türk halk şairleri ve türk halk ruhu, kıskançlık temi üzerinde çok ince ve içli şiirler söylemişlerdir.

Meselâ Karacaoğlan'da bu duygu :

Gündüz hayâllerim, gece düşlerim,
Uyandıkça ağlamıya başlarım,
Sevgilim üstünde uçan kuşların
Tutup kanadların kırmaya geldim."

İfadesinde görülen hakim söyleyiş, sevilen kimsenin uçan kuşlardan bile kıskanılmasıdır. Aşık Ömer'in :

Gel ey dilber kan eyleme,
Seni kandan sakınırım,
Doğan aydan esen yelden,
Seni günden sakınırım.
Tabibim hışım ile bakma (Habibim de olur)
Ben kulun odlara yakma
Yanağına güller takma
Seni gülden kıskanırım
Halden bilir hal - daşım var,
Yola gider yoldaşım var,
Üç yaşında kardaşım var
Seni ondan sakınırım.
Ömer'im der ben de geldim,
Tazelendi eski derdim,
Sen bir kuzu ben bir kurdum,
Seni benden sakınırım.

Söyleyişinde biz, sevgilinin her türlü şeyden kıskanılışın gene o nisbete güzel ve âhenkli terennümünü görebiliriz.

Kul Mustafa'dan alınan aşağıdaki örneklerde, ayrılık temiyle işlenmiş, büyük korkuda kıskançlığını görürüz.

"Ben bilirim yâr sevgisi candandır,

bana fena dünya zindandır,
Ölüm ulu korkum hemen şundandır,
Gayrılara gönül vere yâr deyu."

Halk şairlerinden Kâmi'nin terennümünde, serin esen rüzgârın bile — Belki de bu serinliğinden dolayı sabah rüzgârıdır — sevgilinin yanına gizli varması arzulanır :

"Varırsan yanına sabâ gizli var,
Öyle var yanına, duymasın ağyar,
Kâmi'nin sırrını etme âşikâr,
Bu sır ve esrarı sen nihan götür."

Halk edebiyatımızın incileri diyebileceğimiz mânilerde kıskançlık teminin daha değişik ve zengin motiflerle süslendiğini görürüz. Bir yerde :

"Kemençe çala çala
Çıktım bir ince dala
Korkarım düşem ölem
Yârimi eller ala."

Terennümünde ölümden bile büyük korku vardır. Sevgilinin başka birine gitmesi yâni kıskanılması.

Hocamız, Nihad Sami Banarlı'nın: "Türk erkeği, sevdiği, benimsediği kadının bütün beyazlığıyle, yalnız kendisinin olmasını ister. Onu vatan gibi başkalarına vermemek için çok çabuk ölür." dediği gibi bu, halk ruhunun başka bir şekilde, nesirle ifadesi oluyor. Bu o kadar böyle oluyor ki yağan, rahmet damlalarını, yağmurun bile sevgilinin üstüne konmasına razı olunmaz.

"Bulut bulut üstüne,
Bulut yağmur üstüne,
Yağmur kurbanın olam,
Yağma yârin üstüne."

Bazan bu duygu açık açık serzenişe kadar uzanır :

"Yel eser dal salınır,
Kudretten ney çalınır,
Benim yârim pek kıskanç
Güle baksam alınır?"

Başka bir örneğinde kıskançlığın daha haşin görünüşü sezilir :

"Hoştur, bahar olursa,
Sabır karar alırsa,
Seni yıkarım dağlar,
Yâra zarar olursa."

Şu örneğinde de kurttan kuştan başka, yerdeki küçücük karıncadan kıskanılık var :

"Süpür süpür inceden,
Süpürgesi yoncadan,
Ben seni kıskanırım,
Yerdeki karıncadan."

Belki bir sitemle en güzel söyleyişlerinden birisi de :

"A benim bahtlı yârim
Gönülde tahtı yârim,
Yüzünde göz izi var
Sana kim baktı yârim."

Bir de bu örneklerimizi, halk türkülerinden seçilmiş örneklerle süsliyelim. Bir Sinop türküsünde :

"Camekânın içinde
Ayna mısın, can mısın?
Saçlarımı elleme,
Sen benim kocam mısın?"

Kadının da erkeğe karşı duyduğunun ve ona uzanacak ellerin ancak kocası olabileceğinin ifadesi vardır.

"Olgun insanlarda kıskanma, damla damla içilen zehir gibidir." diyenlere hak verdirecek bir Kütahya Türküsünü hatırlamadan geçemiyeceğim: Zira bu örneğinde de erkeğin kadınını değil, kadının da erkeği gene ayni şiddet ve asillikle kıskanış temini yakalayabiliriz:

"İstanbul yollarını arşınlamalı,
Gelen yolcuları karşılamalı,
Yârsız gelenleri kurşunlamalı,
Gidip de gelmiyen yâri n'eyleyim,
Vakitsiz açılan gülü n'eyleyim.
İstanbul'un yolları cizidir cizi,
Elinde kalemi, altında yazı,
Yârimi zaptetmiş İstanbul kızı,
(Tekrar mısraları)
İstanbul yolları demirden kürek,
Bizi böyle eden bu çarh-ı felek
Allahtan dilerim hayırlı dilek.
(Tekrar mısraları)
A İstanbul sen büyük bir han mısın?
Varan askerleri yutan sen misin?
Gelinleri yârsız koyan sen misin?
(Tekrar mısraları)
İstanbul İstanbul, viran kalası,
Taşını toprağını eller alası,
O da bencileyin yarsız kalası
Gidip de gelmiyen yâri neyleyim,
Vakitsiz açılan gülü neyleyim.

Bu ve diğer örnekler arasında, bizden ileri olanları, sevilen eser bırakan, iş gören, yaratanları, bilen kimseleri kıskanma şeklinde örneklere rastlıyamadık. Zaten kıskanmanın olgun ve asil görünüşü Türkler arasında görülebilir, fikri kabul edilmiş bir hakikattir.

BASIN İLÂN KURUMU

Gazeteler ve Dergiler için Her nevi İlân ve Reklâm Kabul eder.

İSTANBUL Genel Müdürlük: Türkocağı caddesi No. 1, Kat 3
Telefon: 22 43 84 - 85

İSTANBUL Şube Müdürlüğü: Türkocağı caddesi No. 1, kat 3

ANKARA Şube Müdürlüğü: Ulus İş hanı "E" Bloku No. 41 Kat 2
Telefon: 10 58 17 - 10 57 87

İZMİR Şube Müdürlüğü: İkinci Kordon, Mimar Kemalettin caddesi Küçük Kardiçali Han Telefon: 23911

TELGRAF: BASINKURUMU

ADANA Şube Müdürlüğü: Abidin Paşa caddesi Remo İş Hanı No. 46

BURSA Şube Müdürlüğü: İnönü caddesi Aysan Han No. 20

ESKİŞEHİR Şube Müdürlüğü: Porsuk İş Hanı kat 2 No. 1

KONYA Şube Müdürlüğü: İstanbul caddesi Yusufağa Sokak Terzioğlu pasajı No. 1

ZONGULDAK Şube Müdürlüğü: Amele Birliği pasajı No. 15-16

(Basın: 1028 — 12)

SÜT VEREN ANNELER
KANSIZLIK. ZAFİYET
KLOROZ. İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

(Basın: 7728 — 9)

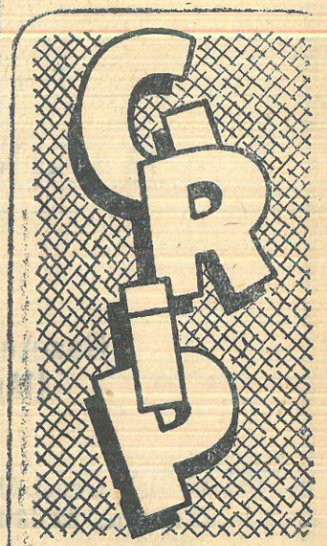

ve NEZLEYE karşı

GRİPİN

Kullanınız

cildi temizler... besler... korur... çiçek gibi taze ve kadife gibi yumuşak yapar... cazibe ve güzelliğinizi artırır.

BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU

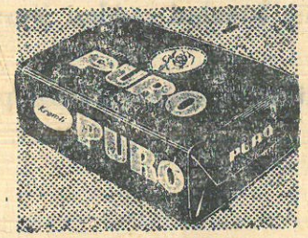

Terkibinde krem hassaları bulunan PURO TUVALET SABUNU

100 DE 100 SAFTIR

FAAL p - 185

(Faal: 695 — 11)

FERAHLIK
ANİ TESİR
BAŞARILI NETİCE

Aldığınız müstahzarın hakiki Gripin olduğunu anlamak için GRİPİN markasına bilhassa dikkat ediniz.

GRİPİN

günde 3 adet alınabilir

(Faal: 694 — 10)

(Folklor — 13)

BASIN İLÂN KURUMU

Gazeteler ve Dergiler için her nev'i ilân ve reklâm kabul eder.

İSTANBUL Genel Müdürlük: Türkocağı caddesi No. 1, kat 3 Telefon: 22 43 84 - 85
İSTANBUL Şube Müdürlüğü: Türkocağı caddesi No. 1, kat 3
ANKARA Şube Müdürlüğü: Ulus iş hanı "E" Bloku, No. 41 Kat 2, Telefon: 10 58 17 - 10 57 87
İZMİR Şube Müdürlüğü: İkinci Kordon, Mimar Kemalettin caddesi Küçük Kardiçali Han Telefon: 23911
TELGRAF: BASINKURUMU
ADANA Şube Müdürlüğü: Abidin Paşa caddesi Remo İş Hanı No. 46
BURSA Şube Müdürlüğü: İnönü caddesi Aysan Han No. 20
ESKİŞEHİR Şube Müdürlüğü: Porsuk İş Hanı Kat 1 No. 1
KONYA Şube Müdürlüğü: İstanbul caddesi Yusufağa Sokak Terzioğlu Pasajı No. 1
ZONGULDAK Şube Müdürlüğü: Amele Birliği pasajı No. 15/16

(Basın: 1028 — 14)

BÜTÜN İLÂN ve REKLÂMLARINIZ için

BASIN İLÂN KURUMU

224384
224385

CAĞALOĞLU - TÜRK OCAĞI CAD.

H.U.

(Basım: 1026 — 15)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MART 1962

GAZİMİHÂL ÖZEL SAYISI

İÇİNDEKİLER

Mahmut Ragıp Gazimihâl Özel Sayısı	İhsan HINÇER
Mahmut Ragıp İçin	Ahmet Kutsi TECER
Can Kardeşim Mahmut	A. Adnan SAYGUN
Dost Gazimihâl	Cahit ÖZTELLİ
Son Mektuplarından Parçalar	Şerif BAYKURT
Anılar	Fikret ÇİÇEKOĞLU
Mahmut Ragıp'ın Ölümü Karşısında	Yusuf Z. DEMİRCİOĞLU
Sevgili Mahmut Hakkında	Halil Bedi YÖNETKEN
Yegâne Müzikoloğumuzu Kaybettik	Prof. Dr, Bülent TARCAN
Mahmut Ragıp Gazimihâl	Mesut CEMİL
Gazimihâl'in Vasiyetnamesi	M. R, G,
Mahmut Ağabeyim	Doç. Nurettin Ş, KÖSEMİHÂL
Hoca'ya Ait Bazı Hâtıralar	Rıza YETİŞEN
Mahmut Ragıp'ın Arkasından	Ord, Prof, FINDIKOĞLU Z, Fahri
Hocam Mahmut Ragıp	Sadi Yaver ATAMAN
Hoca ve Gazimihâl Dershanesi	Veysel ARSEVEN
Mevlâ Rahmet Eyleye (Şiir)	Şemsi YASTIMAN
Bir Kayıp (Fıkra)	T. F, A,

SAYI: 152 KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ